

*Hankkeeksi
14.02.01 /mm*

PURRAN JA AHON TONTTIEN
KAUPUNKIARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TORNIOSSA VUONNA 1999

Timo Ylimaunu
tutkija
Tornionlaakson maakuntamuseo
Keskikatu 22
95400 Tornio

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTOTIEDOT

PERUSKARTTAOTE

TIIVISTELMÄ

JOHDANTO

1

MAAPERÄ

2

PURRAN JA AHON TONTTIEN HISTORIAA

3

KAIVAUSALUEET JA -TEKNIikka

4

KOEKAIVAUKSEN TUTKIMUSALUEET

5

Koekuoppa 95/5005, kaivausalue 1

5

Koekuoppa 99/4995, kaivausalue 2

8

Koekuoppa 104/4989, kaivausalue 3

9

Koekuoppa 100/5000

11

Koekuoppa 104/4999

11

Koekuoppa 111/4999

12

Koekuoppa 120/5000

12

Koekuoppa 104/5005

12

LOPPUKESÄN PELASTUSKAIVAUKSET

13

Kaivausalueet

13

Kaivausalue 4 eli päätutkimusalue

13

Kaivausalue 5

15

ALUSTAVAT TULKINNAT PURRAN TONTIN KAIVAUKSISTA

16

KARTAT

TIIVISTELMÄ

Tornion keskustassa, Keskikadun varrella Ahon ja Purran tonteilla tehtiin koe- ja pelastuskaivaukset kesän 1999 aikana, 27.5.-17.6. ja 19.7.-6.8. Koekaivausten aikana tehtiin Purran tontille kahdekan koekuoppaa, joista kolme laajennettiin tutkimusalueiksi 1, 2, ja 3. Pelastuskaivausten aikana tutkittiin kaksi laajempaa aluetta, tutkimusalueet 4 ja 5.

Tutkimusalue 1 käsitti kuoppajäänteeseen, jonka pohjalla oli hiiltynyt puurakennelma. Kuopasta löytyi alustavan arvion mukaan noin sata kiloa kuonaa, minkä perusteella kyseessä voi olla rautahytti. Jäännös oli peitetty kivi- ja tiili rakennelmalla, jotka saattoivat liittyä päällä sijainneen rakennuksen perustuksiin. Kuoppajäännös ajoittunee 1600-luvulle.

Tutkimusalue 2 löytyi muutama hiiltynyt puu. Jäänteiden ajoitus ja niiden funktio on epäselvä.

Kolmannelta tutkimusalueelta löydettiin kasa hiiltyneitä hirssiä. Puut olivat palaneet paikalleen ja niiden ympäriltä ei tullut ajoittavia löytöjä. Löydön tulkinta on avoin. Kyseessä voi olla palaneen rakennuksen seinärakenteet tai esimerkiksi rakennuspuiksi kasattu hirsipino. Pelastuskaivausten tutkimusalue 5 sijoittui näiden hiiltyneiden puiden alueelle, mutta kaivausalue ei paljastanut mitään uutta hiiltyneiden hirsien arvoitukseen. Puiden vieressä oli pahoin maatonut, päältä avoin viemärikouru.

Tutkimusalue 4:llä oli ainakin kahden puurakennuksen jäänteet. Nuoremmissa, 1700-luvun ensimmäiselle puoliskolle ajoittuvassa oli ollut useampi huonetila ja se oli rakennettu jyrkkänokkasalvoksin. Löytyinä saatiin mm. neuloja, sormustin ja spiraalisormus. Vanhempi rakennus oli ollut kevyt rakenteinen, todennäköisesti sen seinissä oli ollut pystylauditus. Rakennus on kuona- ja upokkaslöytöjen perusteella ollut paja. Tutkimusalueelta löydettiin lisäksi avoin puuviemärikouru. Koekaivauksessa ja tämä jälkimäinen kouru ajoittunevat 1700-luvun alkupuolelle.

JOHDANTO

Vuoden 1999 kesän ja syksyn aikana tehtiin Torniossa koe- ja pelastuskaivauksia neljässä Keskikadun varrella sijaitsevassa kohteessa: 1) nk. Vanhan Rukoushuoneen tontilla, 2) Ahon ja Purran tonteilla, 3) Keskikatu 13 -tontilla ja 4) nk. Rakennustuotteen tontilla. Torniossa on aikaisemmin tehty kaksi kaupunkiarkeologista tutkimusta, joista ensimmäinen on Pentti Koivusen laajahko Vanhan raatihuoneen ja raatihuoneen torin alueen, nykyisin Keski- ja Porthaninkatujen risteysalueen, kaivaus vuonna 1966. Toinen kaivaus on Timo Ylimaunun johdolla kolmekymmentä vuotta myöhemmin, vuonna 1996, Aspion tontilla tehty pienialainen pelastuskaivaus.

Vuoden 1999 tutkimukset tulivat ajankohtaiseksi talven 1998-1999 aikana, kun Museoviraston rakennushistorian osastolle selvisi, että Torniossa käynnistyisi seuraavan kesän aikana useita rakennushankkeita. Rakennushistorian osaston nykyinen kanta kaupunkien kulttuurikerrokseen on, että 1700-luvun alkupuolta vanhemmat kerrokset ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Kaikki Torniossa vuoden 1999 aikana käynnistetyt rakennustyöt koskivat kaupungin vanhinta 1600-luvun ydin aluetta, minkä takia kaikissa rakennuskohteissa edellytettiin pelastuskaivausten suorittamista.

Pelastuskaivaukset Ahon ja Purran tonteilla tulivat ajankohtaiseksi toukokuussa vuonna 1999, jolloin Länsipohjan opiskelija-asuntosäätiö päätti aloittaa uudisrakentamisen tonteilla kesän 1999 aikana. Museoviraston rakennushistorian osasto, Tornionlaakson maakuntamuseo, oppilajasuntolasäätiö ja rakennusliike Sato Oy:n sopivat alustavien koetutkimusten tekemisestä toukokuun lopun ja kesäkuun alun aikana. Näiden koekaivausten tulosten perusteella rakennushistorian osasto pidätti itsellään oikeuden vaatia varsinaisia pelastuskaivauksia.

Ahon ja Purran tontit sijoittuvat Tornion ydinkeskustasta pohjoiseen Keski- ja Kirkkokatujen risteysalueelle. Koekaivausten alkaessa tonteilla olleita rakennuksia ei oltu purettu. Ahon tontilla sijaitsi kuljetusliikkeen vanhan linja-autovarikon korjaushalli. Purran tontin länsilaidassa sijaitsi miltei koko tontin pituinen vanha asuinrakennus ja autotalli, jotka aiheuttivat hankaluuksia kaivausalueiden sijoittamisessa tontille. Arkeologiset kenttätöet koskivat varsinaisesti ainoastaan Purran tonttia, koska Ahon tontilla sijaitsi useita maanalaisia rakennelmia, kuten dieselpumppuja ja polttoainesäiliöitä sekä varikkorakennuksessa rasvamonttu. Tontin mahdolliset kulttuurikerrokset olivat siis todennäköisesti tuhoutuneet.

Kaivausten rahoittajana toimi Länsi-Pohjan oppilajasuntolasäätiö ja kenttätöiden suorittamisesta vastasi Tornionlaakson maakuntamuseo. Kaivausjohtajana oli Timo Ylimaunu. Muu työvoima saatiin Oulun yliopiston (OY) arkeologian opiskelijoista ja yhdestä Jyväskylän yliopiston (JY) taidekasvatuksen jatko-opiskelijasta. Piirtäjänä toimi Eija Ojanlatva (OY, 27.5.-17.6.) ja kaivajina Jalo Alakärppä (OY, 19.7-6.8.), Vesa-Pekka Herva (OY, 14.-17.6.), Kaisa Hiltunen (JY, 27.5.-17.6.), Suvi Järvensivu (OY, 27.5-11.6) ja Saaraliina Sala (OY).

Esineistö konservoitiin Oulun yliopiston arkeologian laboratoriossa konservaattori Jari Heinosen johdolla. Esineistön puhdistukseen ja konservointiin osallistuivat sekä kaivausjohtaja että yliopiston arkeologian opiskelijat heidän opintoihinsa kuuluneen jälkityökurssin aikana.

MAAPERÄ

Purran tontin korkeus Keskikadun varrella on hieman yli kuusi metriä mpy., mistä maanpinta laskee länttä, Kaupunginlahtea, kohti. Ahon tontin länsireunassa maanpinnan korkeus on alle viisi metriä mpy. Purran tontilla kasvoi ennen kaivausten alkua harva koivikko, ja ainoastaan tontin kaakkoiskulmassa kasvoi tiheässä koivua ja pajua. Ahon tontilla ei ollut käytännöllisesti katsoen ollenkaan kasvillisuutta.

Tutkimusalueen maaperä oli roudassa toukokuun lopussa, kun kaivaukset aloitettiin. Routakerros johtui ankarasta pakkastalvesta 1998-1999. Jäätynyt maaperä hidasti koekuoppien kaivamista ja aiheutti kuopalta kuopalle siirtymistä sen mukaan, missä koekuopassa maa oli sulanut niin, että kaivamista saattoi jatkaa. Lisäksi roudan sulamisvedet ja korkealla ollut pohjavesi täytti kuopat nopeasti estäen eräissä tapauksissa niiden kunnollisen dokumentaation ja kaivamisen puhtaaseen pohjamaahan saakka.

Rakennuttajalta saatiin ennen kaivauksia käyttöön tontilla tehdyn maaperätutkimuksen yhteydessä kaivettujen koekuoppien profiilipiirroksat. Maaperätutkimuksessa oli kaivinkoneella kaivettu yhteensä viisi kuoppaa tonteille, joista jäljempänä esittelen vain olennaiset kolme kuoppaa ja niissä havaitut kerrostumat. Kuopat olivat useamman metrin syviä. Profiilipiirustuksista selvisi karkeasti ottaen ihmisen toiminnasta syntyneen kulttuurikerroksen paksuus. Näitä tietoja käytettiin hyväksi suunniteltaessa koekuoppien sijoittamista Purran tontille.

Maaperätutkimuksessa tehty koekuoppa 1 sijaitsi Ahon tontin luoteiskulmassa, missä maanpinnan korkeus oli 5,25 metriä mpy. Kuopan itäreunalla humuskerroksen paksuus oli noin puoli metriä. Humuksen alapuolella oli miltei metrin paksuinen rakennusjätettä sisältävä kulttuurikerros, jonka alapuolella oli fossiilinen humuskerros yli metrin syvyydessä. Kuoppa 2 oli tehty Ahon tontin länsireunaan, missä korkeus oli 4,98 metriä mpy. Kuopassa oli ylimpänä maakerroksena noin 0,3 metriä paksu sorakerros, jonka alla oli noin yhden metrin paksuinen täytemaakerros. Täytemaan alapuolella, miltei 1,5 metriä syvyydessä, oli fossiilinen, noin 0,3 metriä paksu humuskerros, jonka alla oli puhdas pohjamaa. Kuoppa 3 oli kaivettu Ahon tontin kaakkoisreunaan, noin viisi metriä länteen Purran tontin päärakennuksesta, missä maanpinnan korkeus oli 5,51 metriä mpy. Kuopan maakerrosprofiilissa ylimpänä oli humuksen ja rakennusjätteen sekainen kulttuurikerros, joka oli noin yhden metrin paksuinen. Kulttuurikerroksen alapuolella oli puolimetriä paksu hiekkakerros ja tämän alla puhdas pohjamaa.

PURRAN JA AHON TONTTIEN HISTORIAA

Torniosta tehtyjen vanhimpien kaupunkikarttojen perusteella ei voida varmuudella sanoa, missä korttelissa tai missä kohtaa kaupungin pohjoisosaa Ahon ja Purran tontit sijaitsivat 1600-luvulla. Tämä johtuu 1600- ja 1900-luvuilla tehtyjen karttojen välisistä mittakaava- ja mittauseroista. Se on kuitenkin melko varmaa, että tontti sijaitsi 1600-luvulla joko kaupungin pohjoisimmassa tai toiseksi pohjoisimmassa korttelissa. Silloisesta tontin tai tonttien omistajasta/-ista tai tonteilla olleista rakennuksista ei ole tietoa.

Vuonna 1750 valmistunut asemakaavakartta voidaan melko tarkasti sijoittaa kaupungin nykyiseen asemakaavaan. Kartat yhdistämällä voidaan todeta, että tutkimuskohteena ollut Purran tontti sijaitsi todennäköisesti kaupungin toiseksi pohjoisimman korttelin eteläosassa.

KAIVAUSALUEET JA -TEKNIikka

Kenttätutkimukset jakautuivat kahteen jaksoon, joista ensimmäinen oli koekaivaus ja toinen oli pelastuskaivaus. Ensimmäinen kaivausjakso tehtiin 27.5.-17.6. välisenä aikana ja toinen 19.7.-6.8. välisenä aikana. Työvoiman määrä vaihteli jaksojen aikana. Touko-kesäkuussa oli töissä viisi henkilöä koko ajan, mutta heinä-elokuun vaihteessa vain kolme. Työvoiman väheneminen vaikutti loppukesän kaivausalueen laajuuteen. Alkukesän kaivausten kulkuun vaikutti myös se, että kesäkuun alussa työskenneltiin kahdessa kohteessa yhtä aikaa – Keskikatu 13 –tontilla tehtiin kaivinkoneen avulla koekaivausta (katso Tornio Keskikatu 13 –kaivauskertomus).

Koekaivauksia varten Purran tontille tehtiin koordinaatistolinja, jonka x-akseli osoitti pohjoiskoilliseen. Peruspiste, 100/5000, sijaitsi tontin päärakennuksen kaakkoisnurkasta kaakkoon. Koordinaatiston y-akseli kulki tontin päärakennuksen ja autotallin välistä.

Koekuoppien sijoittumisessa käytimme hyväksi historiallisia lähteitä (Mäntylä, Tornion kaupungin historia, 1971) ja maaperätutkimuksessa tehtyjä koekuoppien maakerrosprofiileja. Tornion historian mukaan Rantakadun tonttien päärakennukset sijaitsivat kyseisen kadun varressa, minkä takia pyrimme saamaan selville oliko tontin mahdollisesta päärakennuksesta säilynyt mitään. Nykyiseen asemakaavaan sijoitettujen 1600- ja 1700-lukujen kaupunkikarttojen perusteella maaperätutkimuksessa kaivettu koekuoppa 3 sijaitsi mahdollisesti Rantakadun ja tontin reunassa, minkä perusteella päätimme sijoittaa koekuopat Purran tontin läntisimpään osaan. Päärakennuksen itäpuolelle tehtiin viisi koekuoppaa ja autotallin eteen yksi. Rakennusten väliin sijoitettiin yksi kuoppa ja rakennusten länsipuolelle kaksi koekuoppaa.

Näistä koekuopista kolmea laajennettiin niin, että päärakennuksen länsipuolella oli yksi neljän neliömetrin laajuinen kaivausalue. Päärakennuksen ja autotallin välissä oli neljä metriä pitkä ja metrin levyinen oja ja autotallin edessä oli noin seitsemän neliömetrin laajuinen tutkimusalue.

Tonteilla sijainneet kolme rakennusta purettiin kesäkuun aikana, jonka jälkeen tonteilla alkoivat uudisrakennusten perustojen kaivuutyöt. Kaivuutöiden aikana paljastui Purran tontin pohjoispäästä, entisen päärakennuksen alta, puurakennusten jäänteitä. Rakennusjäänteiden takia maansiirtotyöt keskeytettiin ja tontilla suoritettiin kolmen viikon mittaiset, pienialaiset pelastuskaivaukset heinäkuun lopun ja elokuun alun välisenä aikana. Tontilta paljastuneista puurakenteista ylimmät ajoitettiin alustavasti tehtyjen löytöjen perusteella 1700-puoleen väliin.

Paikalla olleen rakennuksen alta poistettiin Kaivaustöiden nopeuttamiseksi koneellisesti noin 0,3-0,5 metriä paksu kerros rakennusjätettä ja maata. Alueella oli havaittavissa palokerros/-kerroksia sekä puisten rakennusten jäänteitä. Pääkaivausalue sijoitettiin puretun päärakennuksen pohjoispäähän, missä oli havaittu ensimmäiset rakennusten jäänteet. Kaivausalueen laajuus oli noin 14 neliometriä. Aivan kaivausten lopussa avattiin noin kolmen neliömetrin laajuinen alue aikaisemmin kesällä Purran rakennuksen länsipuolella olleen kaivausalueen läheisyyteen.

Tutkimusalueelle saatiin korkeus Keskikadun varressa sijaitsevasta kaupungin vanhainkodin itäseinässä olevasta korkeuskiintopisteestä N:o 8 $z=7,043$ metriä (N60 -järjestelmä). Touko-kesäkuun kaivauksilla käytettiin kahta korkeuskiintopistettä: 1. korkeuskiintopisteenä, $z=6,03$ metriä, oli autotallin edustan betonilaatta, ja 2. korkeuskiintopisteenä, $z=5,89$ metriä, oli Kirkkokadun reuna. Jälkimmäisellä kaivausjaksolla käytettiin korkeuskiintopisteenä Purran tontilla ollutta suurehkoa kiveä, jonka korkeus oli $z=5,62$.

Kaivauksilla pyrittiin kaivamaan luonnollisia kerroksia. Kaivinkonetta käytettiin molemmilla kaivauksilla pintamaan poistossa ja kaivausalueiden laajentamisessa. Molemmilla kaivauksilla maat seulottiin 4 millimetrin verkkokoon pöytäseulalla.

KOEKAIVAUKSEN TUTKIMUSALUEET

Seuraavassa tarkastellaan touko-kesäkuun koekaivausten koekuoppien ja niiden ympärille laajennettujen kaivausalueiden tuloksia (katso yleiskartta).

Koekuoppa 95/5005, kaivausalue 1

Koekuoppa ja kaivausalue 1 sijoittui tontin Kirkkokadun puoleiseen osaan, noin viiden metrin päähän autotallista itään. Kuopan pinnalla oli 0,1 metrin paksuinen kalkkikivimurskekerros, jonka alla oli 0,15 metriä paksu hiekkakerros. Tämän alla oli 0,2 metriä paksu musta, öljyn ja hiesun sekainen likamaakerros. Kerros haisi selvästi öljylle. Öljyisestä likamaasta saatiin talteen jonkin verran rautanauloja.

Öllykerroksen alapuolelta paljastui aivan kuopan lounaisnurkasta punatiiliä, jotka olivat hiilen sekaisessa heisukerroksessa. Luoteisosassa kuoppaa oli tummaa, hiilen värjäämää likamaata. Kuopan itäreunassa oli puhdasta hiesua. Kuopan länsireunan hiilen sekaisen likamaan ja itäreunan hiesun välinen selvä raja kulki kuopan kaakkoiskulman tiilistä kuopan koilliskulmaan.

Noin 0,5 metriä syvällä kuopan itäreunalla jatkui puhdas hiesukerros. Kuopan eteläosassa oli halkaisijaltaan noin 0,25 metriä laaja hiililaikku ja länsiosassa jatkui voimakkaasti hiilen värjäämä palokerros.

Kaivettaessa 0,6 metriä syvälle kuopan eteläosasta hävisi edellisessä kerroksessa esille tullut hiililaikku. Muuten kuopan länsiosassa jatkui hiilen värjäämä väkevä palokerros ja itäosassa puhdas hiesu. Kuopan länsiosan likamaasta tuli löytöinä pääasiassa vain kuonaa niin tästä kuin edellisistäkin kerroksista.

Kaivausaluetta laajennettiin tässä vaiheessa neljällä neliömetrillä, jolloin öljynsekainen likamaakerros poistettiin koneellisesti. Tasossa kaksi oli aivan kaivausalueen luoteisnurkasta punatiiliä (kartta taso kaksi). Kaivausalueen eteläosassa ruuduissa 95-96/5004 oli vielä hieman tumman harmaata öljyistä kerrosta, muuten ruudun 96/5004 pohjoisosaa ja ruutua 97/5004 peitti tumma hiilen sekainen palokerros. Etenkin ruuduista 95-96/5004 tuli runsaasti kuonaa, josta osa oli pyöreähköjä ja ”kakkumaisia”. Näiden ”kakkujen” halkaisija vaihteli 10 - 30 senttimetriin.

Kolmannessa kerroksessa saatiin koko kaivausalue samaan tasoon (kartta taso kolme). Ruuduista 95-96/5004 saatiin esille hiilen värjäämä tumma palokerros. Palaneen alueen ja palamattoman hiesun raja oli miltei x-akselin suuntainen lähtien kohdasta 95/5005 päätyen kaivausalueen pohjoisosaan kohtaan 96,80/5005, mistä raja kaartui länttä kohti kaivausalueen reunaan 97,25/5004. Kaivausalueen itäosassa, ruutujen 95-96/5005 länsiosissa, oli hieman hiilen värjäämää heisua, kun samojen ruutujen itäosissa oli puhdasta hiesua. Kuonaan tuli kaikkialta hiilen värjäämältä palokerrosalueelta. Kaivausalueen lounaiskulmassa paljastui lisää punatiiliä, jotka muodostivat kaivausalueen kulmaan neljäsoympyrän.

Kaivausaluetta laajennettiin vielä kerran koneellisesti lounaaseen ruutuihin 94-95/5003-5005. Laajennus tehtiin, koska haluttiin selvittää edellisissä tasoissa havaittu punatiilinen rakennelma. Ruuduista 94-95/5003-5004 paljastui punatiilistä ja kivistä koottu ovaalinmuotoinen rakennelma, jonka pituus oli itä-länsisuunnassa 1,3 metriä ja etelä-pohjoissuunnassa 0,8 metriä (kartta taso 3 kiveys). Kivet olivat halkaisijaltaan 0,2-0,4 metrisiä. Rakennelman koilliskulmassa oli itä-

länsisuuntainen puu. Rakennelman eteläpuolella oli puhdas hiesu. Ruudun 94/5003 länsiosassa oli kaksi, halkaisijaltaan 0,4 metristä kiveä. Kivi- ja tiilirakennelman pohjoispuolella oli hiilen sekainen palokerros.

Rakennelma tutkittiin kahdessa puolikkaassa, jolloin sen poikkileikkausprofiili saatiin dokumentoitua (kartat 5-9) . Ruudussa 95,25/5004 rakennelman alle ulottuneen puun pohjoispuolelta poistettiin hiilensekainen palokerros, josta tuli erittäin paljon kuonaa. Kaivausalueen itäreunassa ruuduissa 95-96/5004 tuli esille itä-länsisuuntaisten hiiltyneiden puiden jäänteet. Näiden puiden alla oli kohdassa 95-96/5004,50 pohjois-eteläsuuntainen hiiltynyt puu, jonka pohjoispään kohdalla 96,25-,50/5004 oli leveä, itä-länsisuuntainen hiiltynyt puu. Kaivausalueen eteläosasta, kohdasta 95,25/5003-5005, paljastuivat hiiltyneet, itä-länsisuuntaiset puut. Ruutujen 95-96/5005 länsiosasta alkoi kuoppa, joka ulottui kaivausalueen länsiprofiiliin, ja joka oli täynnä hiilen ja kuonan sekaista likamaata sekä hiiltyneitä puita.

Kuoppa kaivettiin tämän jälkeen pohjaan. Puhtaassa pohjahiesussa, ruudussa 95/5004, oli kaksi, pohjois-eteläsuuntaista, hiiltynyttä puuta.

Ruuduissa 94-95/5003-5004 olleen tiili- ja kivirakennelman profiilista selvisi, että se oli tehty kuoppaan itä-länsisuuntaisten hiiltyneiden hirsien päälle, jotka olivat ruudussa 95,25/5003-5005. Hirsiiä oli kaksi päällekkäistä kerrosta ja niiden alla oli hiilensekainen palanut hiesu. Kuopan pohjalla, ruudussa 95/5004,30-60, oli pohjois-eteläsuuntaiset hiiltyneet puut.

Ovaalin muotoisessa tiili- ja kivirakennelmassa oli päällimmäisenä punatiiliä ja halkaisijaltaan 0,2-0,3 metrisiä kiviä. Etenkin rakennelman itäosassa oli kivien alla tiiliä ja länsiosassa taas halkaisijaltaan 0,5 metrisiä kiviä. Rakennelman alla olevista hirsistä päällimmäinen oli joko katkaistu tai katkennut tiili- ja kiviovaalia kasattaessa. Hiiltyneet puut, kivet ja tiilet olivat kaikki loivareunaisessa kuopassa, jonka syvyys itäreunasta mitattuna on ollut ainakin 0,75 metriä.

Seuraavana purettiin ovaali rakennelma kerroksittain ruuduista 94/5003-5004. Ensimmäisessä kerroksessa selvisi, että rakennelmassa ei ollut minkäänlaisia muurattuja tai muuten toisiinsa liitettyjä rakenteita. Rakennelman keskellä oli halkaisijaltaan 0,5 metrinen kivi, sen ympärillä oli tiiliä ja kiviä. Ruutujen eteläosa oli puhdasta hiesua. Rakennelman vierestä saatiin talteen yhden äyrin kuparikolikko vuodelta 1726, minkä perusteella voidaan olettaa, että tiili- ja kivirakennelma on tehty isonvihan aikaisen palon jälkeen ja kuoppa hiiltyneineen puineen olisi sitä vastoin tätä vanhempi.

Toisessa purkukerroksessa poistettiin rakennelman keskellä ollut suuri kivi, jonka alla oli kaksi samankokoista, halkaisijaltaan 0,5 metristä, kiveä. Itäreunassa oli tiilimurskaa. Tässä kaivauskerroksessa selvisi, että kivet, tiilet ja tiilimurska oli laitettu kuoppaan, koska kaivausalueen etelälaita oli puhdasta hiesua.

Seuraavassa, kolmannessa purkukerroksessa, poistettiin suuret kivet ja tiilimurska. Näiden alla oli kuopan lounaisreunassa halkaisijaltaan 0,2-0,3 metrisiä kiviä ja keskiosassa nyrkin kokoisia kiviä ja tiilimurskaa. Samalla saatiin hiiltyneet itä-länsisuuntaiset hiiltyneet hirret esille.

Lopuksi poistettiin rakennelman pohjalla ollut hiilensekainen hiesu ja hiiltyneet hirret, jolloin kuopan pohjalta saatiin esille puhdas hiesu.

Koekuoppa 99/4995, kaivausalue 2

Koekuoppa ja samalla kaivausalue 2 sijaitsi tontin päärakennuksen ja autotallin välisessä solassa. Kuopassa oli ensimmäisenä kerroksena noin 8-10 senttiä paksu, mullan ja soran sekainen kerros, jonka alla oli 5-10 senttiä paksu hiekkakerros. Hiekkakerroksesta tuli löytöinä fajanssiastioiden kappaleita, nauvoja, luuta ja lasia.

Hiekan alla oli noin 15 senttiä paksu, tumma likamaakerros, josta löytyi tuluspii, nauvoja, fajanssia, lasia ja luuta. Tämän alla oli noin 0,2 metriä paksu tiilensekainen tumma likamaakerros. Kuopan luoteiskulmasta paljastui kaksi hirren päätä, joista läntisempi oli pinnaltaan hiiltynyt.

Kuopan reunasta mitattuna noin 0,55 metrin syvyydellä kuoppaa peitti tumma likamaa. Keskellä kuoppaa oli vaalea, laastinsekainen laikku, jonka halkaisija oli noin 0,25 metriä. Edellisessä kerroksessa esille tulleista puista läntisempi näkyi vielä tässä kerroksessa.

Neljännessä kaivauskerroksessa, noin 0,6 metriä syvältä paljastui luoteiskulman puiden alta ohut hiekkakerros, jonka alta tuli esille lisää hiiltyneitä puita. Kuopan eteläreunassa oli tiilen ja laastin sekainen kerros. Puiden ja tiilen sekaisen alueen välissä oli noin 0,2 metriä leveä puusilppualue, joka ulottui kuopan länsireunasta itäreunaan. Kuopan koillisosaa peitti hiilensekainen likamaa, josta tuli löytöinä rautaesineen kappaleita ja muutamia luita.

Viidennessä kerroksessa noin 0,7 metriä syvällä lähtivät edellisessä kerroksessa esille tulleet puut pois. Kuopan koilliskulmassa oli tiilensekaista likamaata ja eteläosassa kuoppaa jatkui jo

edellisessä kerroksessa esille tullut tiilen ja laastin sekainen kerros. Muuten kuoppaa peitti tumma likamaa. Tästä likamaakerroksesta tuli löytönä yhden äyrin kuparikolikko 1720-luvulta.

Kuudennessa kaivauskerroksessa kuopasta saatiin esille tummaa likamaata. Kuopan etelä- ja itäreunalla oli muutama tiili. Koilliskulmassa oli yksi halkaisijaltaan 0,2 metrinen laikku hiilensekaista likamaata.

Kaivausaluetta laajennettiin koneellisesti poistamalla 0,3-0,4 metriä pintamaata. Ensimmäisessä tasossa saatiin esille länsistä ruuduista 99/4993-4994 hiiltynyttä puuta (katso kartta 10). Etenkin ruudun 99/4994 eteläosassa oli tiiliä. Muuten ruutuja peitti tumma likamaa. Löytöinä saatiin talteen pääasiassa lasia ja luuta.

Seuraavaa kerrosta kaivettiin noin 0,25 metriä, ja ruudusta 99/4993 saatiin esille miltei pohjois-eteläsuuntainen hirsi (kartta 11). Puun länsipuolella oli hiekkakerros ja itäpuolella ruutua hiilen sekaista likamaata. Ruudussa 99/4994 oli kaksi, pohjois-eteläsuuntaista hiilijuovaa ja ruudun keskellä alue laastin sekaista likamaata. Aivan ruudun itäreunassa oli tummaa likamaata, joka peitti myös ruudun 99/4996 eteläosan. Ruudun 99/4996 pohjoisosassa oli savea.

Ruutua kaivettiin tämän jälkeen alaspäin ja tarkastettiin lopuksi kairalla, mutta muita rakenteita ei saatu esille, minkä takia alueen kaivaminen lopetettiin.

Koekuoppa 104/4989, kaivausalue 3

Kuoppa ja kaivausalue sijoitettiin Purran tontin päärakennuksen länsipuolelle, rakennuksen taakse, noin metrin verran pohjoiseen maaperätutkimuksessa kaivinkoneella kaivetusta koekuopasta 3. Kuopassa oli noin 0,2 metriä paksu kalkkikivirouhekerros, jota oli käytetty Ahon linja-autovarikon piha-alueella asfaltin ohella pintamateriaalina. Rouhekerroksen alla oli 0,1 metriä paksu, tumma likamaakerros ja tämän alla oli 0,1 metriä paksu savikerros. Savikerroksen alla oli 0,2 metriä paksu tiilen ja tiilimurskan sekainen tumma likamaakerros.

Tiilimurskan alta tuli esille noin 0,25 metriä paksu, puusilpun sekainen likamaakerros. Tämä alla oli hiilensekainen likamaakerros noin 0,9 metriä syvälle mitattuna kuopan reunasta.

Hiilensekaisen likamaan alta tuli esille kolme hiiltynyttä hirttä, jotka olivat miltei pohjois-eteläsuuntaiset. Kuopan itäreunasta tuli puiden vierestä ainoa löytö, pahoin ruostunut rauta.

Kaivausaluetta laajennettiin koneellisesti poistamalla pintakerrokset, noin 0,5 metriä maata, aina tiilimurskakerroksen alaosaan saakka (kartta 12). Tämän jälkeen avattiin kaksi metriä pitkä ja metrin leveä oja hiiltyneiden puiden pohjoispuolelta. Avattujen ruutujen koordinaatit olivat 105-106/4988-4990. Tiilimurskakerroksen alta tuli ruutujen 105/4988-4989 pohjoisreunasta esille itä-länsisuuntainen ”oja”, missä oli ruskean harmaata likamaata. Ruudun 105/4988 kaakkoisosassa oli vaaleaa likamaata ja lounaisosassa hiekkaa. Ruudun 105/4989 eteläosaa peitti kerros puunsilppua.

Toisessa kaivauskerroksessa poistettiin puusilppu- ja likamaakerrokset (kartta 13). Ruutujen 105/4988-4989 pohjoisosasta, puhtaasta hiekasta, saatiin esille pahoin maatunut puukouru, jossa oli kaksi poikkipuuta kourun päällä. Kouru oli päältä noin 0,3 metriä leveä ja sen reunat oli tehty laudoista. Kourussa oli tiilimurskan ja puusilpun sekaista likamaata. Ruutujen 104-105/4989 eteläosasta paljastui hiiltyneitä hirsiiä, joita oli jo aikaisemmin saatu esille koekuopasta. Päällimmäiset pyöreät hirret olivat noin 0,7 metriä pitkiä ja halkaisijaltaan noin 0,2 leveitä. Kaivausalueen länsiosaa peitti puhdas hiekka.

Kolmannessa kerroksessa kaivettiin puukouru pois, jonka sivuilta oli puupaalujen jäänteitä (kartta 14). Kouru oli mitä todennäköisimmin ankkuroitu paikalleen paaluilla. Muuten kourun alapuolella oli puhdas hiekka. Ruuduista 104-105/4989 poistettiin päällimmäiset hiiltyneet hirret, joiden alla oli toinen hirsikerros, jonka ympärillä hiekka oli palanut punaiseksi. Hirsien pohjoispäässä havaittiin selvät veistojäljet ja hirret jatkuivat eteläiseen profiiliin.

Viimeisessä kaivauskerroksessa hirret poistettiin kokonaan ja niiden alta tuli esille itä-länsisuuntainen poikkipuu. Hiekka hirsien alla oli palanut. Alimmista puista oli vain pintakerros hiiltynyt ja puun ydin oli säilynyt palamattomana.

Kaivausaluetta laajennettiin vielä tontin päärakennuksen seinään saakka, eli metri itään kohdassa 105/4990-4991. Puukouru jatkui ruudun pohjoisosassa talon alle. Profiilista havaittiin, että kouru oli noin kymmen senttiä syvä ja se oli poikkileikkaukseltaan V-kirjaimen mallinen. Ruudun 105/4990 keskellä oli kolme halkaisijaltaan 0,2-0,3 metristä kiveä itä-länsisuuntaisessa rivissä. Muuten aluetta peitti sekoittunut hiekka.

Koekuoppa 100/5000

Koekuoppa sijaitsi päärakennuksen koillispuolella, päärakennuksen ja autotallin välissä. Tässä kuopassa oli myös pintamaana mullan ja soran sekainen, viidestä kymmeneen senttiä paksu maakerros. Sen alapuolella oli 0,2-0,3 metriä paksu, tumma, multainen likamaa, josta tuli löytöinä fajanssiastioiden ja lasin kappaleita, nauvoja, kalojen nikamia ja suomuja sekä muiden eläinten luita.

Noin 0,4 metriä syvältä tuli kuopan luoteisnurkasta esille laastin sekainen palokerros, jossa oli muutama tiili. Samanlainen palokerros paljastui myös aivan kuopan kaakkoisnurkasta. Muuten kuopassa oli savinen hiesukerros. Luoteisnurkan hiilen sekainen kerros oli noin 0,1 metriä paksu. Muuten kuopassa jatkui savinen kerros.

Savisen kerroksen alta paljastui, että kuopan kaakkoiskulman hiilensekainen palokerros laajeni peittämään koko kuopan itäreunan. Luoteiskulmassa oli kaksi pyöreää, hiilensekaista ja halkaisijaltaan noin 0,1 metristä läikkää, joita arveltiin paalunsijoiksi.

Seuraavassa kerroksessa laikut katosivat, joten ne eivät olleet paaluja. Palokerros jatkui itäreunan savisen maan alla. Kuoppa kairattiin useasta kohdasta, mutta kairauksessa ei havaittu mitään, minkä takia kuopan kaivamista olisi jatkettu.

Koekuoppa 104/4999

Kuoppa sijaitsi päärakennuksen koillisosan edessä, noin kolme metriä seinästä. Tässäkin koekuopassa oli kuten edellisissäkin mullan ja soran sekainen, noin seitsemän senttiä paksu maakerros. Tämän alla oli mullan sekainen likamaakerros, josta tuli löytöinä fajanssiastioiden ja lasin kappaleita, muutama liitupiipunkappale, nauvoja ja luita.

Mullansekainen likamaakerros jatkui yli 0,5 metriä syvälle. Tällöin kuopasta paljastui ohut hiilensekainen palokerros, jonka alla oli kuopan luoteisnurkasta kaakkoisnurkkaa ulottuva puu. Puun länsipuolella kuopassa oli hiekka ja itäpuolella hiesua.

Kuopasta poistettiin puu ja kaivamista jatkettiin alaspäin. Hiesu- ja hiekkakerros jatkui alaspäin, minkä takia kuoppa tarkastettiin kairaamalla. Kairauksessa ei kuitenkaan havaittu mitään rakenteisiin viittaavaa ja sen kaivaminen lopetettiin.

Koekuoppa 111/4999

Kuoppa sijaitsi päärakennuksen itäisivulla, noin neljä metriä seinästä. Kuopassa oli noin 0,5 metriä paksu mullan sekainen likamaa kerros, josta ei tullut juuri ollenkaan löytöjä, rakenteita tai merkkejä palokerroksista. Kuopan kaivaminen lopetettiin kun saatiin esille puhdas hiesukerros.

Koekuoppa 120/5000

Koekuoppa kaivettiin päärakennuksen eteläisemmän kuistin etupuolelle, noin neljä metriä ovesta. Kuopassa oli noin 0,7 metrin paksuinen multakerros, josta tuli löytöinä vähän keramiikkaa, nauvoja ja luita.

Multakerroksen ala oli tumma likamaakerros, josta saatiin talteen liitupiipun, lasin ja keramiikan kappaleita sekä rautanauvoja. Likamaakerros jatkui yli 1,4 metriä syvälle, minkä jälkeen tuli vastaan suuria, halkaisijaltaan 0,4 metrisiä kiviä ja puuta. Kaivamista ei kuitenkaan voitu tilan ahtauden takia jatkaa. Kaivausaluetta ei ryhdytty laajentamaan maakerrosten paksuuden takia.

Koekuoppa 104/5005

Kuoppa sijaitsi noin kymmenen metriä päärakennuksen kaakkoisosasta itään. Kuopassa oli 0,5 metrin paksuinen multakerros. Tämän alla oli vaalea, tiilen ja laastin sekainen likamaakerros, jonka alla oli hiilen sekainen likamaakerros. Likamaa- ja hiilikerroksesta tuli löytöinä jonkin verran kalojen nikamia ja ruotoja sekä suurempien nisäkkäiden luita.

Hiilikerroksen alapuolella oli tummaa, mullan sekaista likamaata, joka jatkui 0,6 metriä syvältä aina 0,7 metriä syvälle. Tällöin paljastui kuopan pohjois- ja itälaidalta tiilimurskakerros kun taas muualta kuopasta tuli esille hiesukerros. Tiilimurskakerros jatkui aina 0,8 metrin syvyydelle. Tästä kerroksesta tuli löytöinä jonkin verran eläinten putki-, kylki- ja sorkkaluita. Tämän jälkeen kuopan kaivaminen jouduttiin lopettamaan, koska vesi alkoi nousta kuoppaan hyvin nopeasti.

LOPPUKESÄN PELASTUSKAIVAUKSET

Kaivausalueet

Seuraavaksi tarkastellaan loppukesän pelastuskaivausten kahta tutkimusaluetta. Kaivausalueista ensimmäinen ja päätutkimusalue sijaitsi tontin pohjoisosassa puretun päärakennuksen pohjoispään alla. Toinen kaivausalue sijaitsi alkukesän kaivausalueen 3 vieressä ja sen tarkoituksena oli tuottaa lisätietoa hiiltyneiden hirsien tarkoituksesta.

Kaivausalueelle jouduttiin luomaan uusi koordinaatisto, koska merkit alkukesän koordinaatistosta olivat tuhoutuneet rakennusten purku- ja maansiirtotöissä. Uuden koordinaatiston peruspisteeksi otettiin Kirkkokadun varressa ollut rajapyykki n:o 3, mistä x-akseli osoitti pohjoiseen. Peruspisteen koordinaatit olivat jälleen 100/5000. Päätutkimusalueelle tehtiin kuusi metriä pitkä ja yhdestä kahteen metriä leveä kaivausalue, jonka koordinaatit olivat 138-144/5000-5002. Kaivausalueen leveyteen vaikutti aikaisemmin maansiirtotöissä kaivettu kuoppa, jonka reuna oli hieman mutkalla.

Toinen kaivausalue oli itä-länsisuuntainen 2x1 - metrinen oja, jonka koordinaatit olivat 113-114/4998-5000. Ojan länsipuolella oli noin kolme metriä syväksi kaivettu oppilasasuntolan perustusmonttu, jonka reunasta dokumentoitiin profiili.

Kaivausalue 4 eli päätutkimusalue

Kaivausalueelta puhdistettiin aluksi ylimmät kohdat, koska kaivinkoneen jäljiltä alue oli pinnaltaan epätasainen. Ensimmäinen kaivauskerros käsitti hieman yli kolme metriä pitkän ja metrin leveän kaistan, pääasiassa ruudut 139-141/5000, minkä lisäksi puhdistettiin ruudun 138/5000 länsireuna (kartta 17). Ruuduista 139-140/5000 paljastui pohjois-eteläsuuntaista laudoitusta ja ruudusta 139/5000 halkaisijaltaan 0,5 metrinen kivi. Ruudun 138/5000 länsireunassa oli halkaisijaltaan 0,2-0,4 metrisistä kivistä koostunut kiveys. Ensimmäisestä kaivauskerroksesta saatiin löytöinä nuppineuloja, liitupiipun varsia, lasia, sininen lasihelmi sekä kalojen ja nisäkkäiden luita.

Kaivausalueen länsipuolelta, ruudusta 141/4999, löytyi yksi, isonvihan jälkeiseen aikaan, 1720-luvulle ajoittuva kuparikolikko.

Toisessa kerroksessa (kartta 18) ruudusta 138-139/5000 paljastui harva kiveys, joka oli näkynyt jo edellisessä tasossa. Kiveys sijaitsi aivan ruutujen länsireunassa. Kiveyksen ympärillä oli likamaata, muuten ruutuja peitti hiekka. Ruudussa 140/5000 oli itä-länsisuuntainen laudoitus. Lautojen leveys oli noin 15 senttiä ja paksuus yhdestä kahteen senttiä. Laidoituksen alla oli pohjois-eteläsuuntainen hirsi, joka pisti esille ruudussa 139/5000. Ruutujen 141-143/5000 itäreunassa oli pohjois-eteläsuuntainen, yli kolme metriä pitkä hirsi, jonka alla oli toinen, pyöreä hirsi. Ruudun 143/5000 pohjoisreunassa oli itä-länsisuuntainen hirsi, johon edellä mainitut pitkät hirret yhtyivät salvoksella. Pitkän hirren länsipuolella ruuduissa 142-143/5000 oli hieman jäänteitä pohjois-eteläsuuntaisesta laudoituksesta. Muuten ruutuja 140-143/5000 peitti palokerros.

Kolmannessa kerroksessa poistettiin ruudun 140/5000 itä-länsisuuntainen laudoitus, jonka alapuolella oli pohjois-eteläsuuntaisten hirsien jäänteet (kartat 19 ja 20). Ruudun 140/5000 pohjoisosan puut liittyivät, edellisessä kaivauskerroksessa, ruuduissa 141-143/5000, näkyviin tulleisiin hirsiiin. Laidoituksen alta tuli Fredrik I aikainen yhden äyrin kuparikolikko vuodelta 1724.

Kaivausalueen ja ruudun 143/5000 pohjoisosasta paljastui itä-länsisuuntaisen hirren alapuolella kaksi päällekkäistä hirsikertaa. Tämä osoittaa, että itä-länsisuuntaiset ja pohjois-eteläsuuntaiset hirret muodostavat, mahdollisesti, ulko- ja väliseinien kulmauksen. Ruutujen 141-143/5000 itäosassa oli yksi pyöräpintainen, pohjois-eteläsuuntainen hirsi, joka oli tullut näkyviin jo edellisissä tasoissa. Hirren eteläpäässä ruudussa 140/5000 oli paalu. Kaikki puut olivat pinnaltaan hiiltyneitä, mikä osoittaa, että rakennus tuhoutui tulipalossa.

Pyöräpintaisen puun länsipuolella, ruuduissa 141-143/5000, oli kaksi erillistä puusilppukerrosta, joitaerotti ohut, parin sentin paksuinen hiekkakerros. Pohjoisosan ruuduissa kaivettiin puusilppukerrosten läpi, jolloin ruutujen 141-143/5000 länsiosasta paljastui kiveys, missä kivien halkaisija oli 0,15-0,5 metriä. Kiveyksen alapuolelta tuli näkyviin puunsekainen palokerros. Ruuduissa 143/5000-5001 oli puusilppukerros. Muuten kaivausaluetta peitti tumma likamaakerros, paitsi ruudussa 138/5001, missä oli esillä hiekkakerros. Kaivausalueen lounaiskulmassa oli esillä jo aiemmin näkynyt kiveys. Ruudusta 139/5000 saatiin talteen punasavikeramiikkaa, muuten löydöt koostuivat pääasiassa lasista, liitupiipuista ja luista.

Neljännessä kerroksessa poistettiin pohjoisosan kiveys ja pohjois-eteläsuuntainen puu. Ruuduista 143/5000-5001 paljastui itä-länsisuuntaisen laudoituksen jäänteet (kartat 21 ja 22). Kiveyksen alapuolelta ruuduista 142/5000-5001 tuli esiin itä-länsisuuntainen puukouru. Kouru oli noin 0,4 metriä leveä ja leikkaukseltaan U-kirjaimen muotoinen. Kourun molemmin puolin oli pareittain pystyssä puupaaluja, joilla kouru oli ankkuroitu maahan. Rakennelma vaikutti samanlaiselta kuin alkukesän kaivauksilla esille tullut kouru.

Ruutujen 140-141/5001 länsiosassa oli pohjois-eteläsuuntainen, 1,75 metriä pitkä hirsi, jonka eteläpää päättyi kohtaan 140,3/5001. Hirren itäreunassa oli jäänteitä pystyyn asetetusta lautarivistä. Pystylaudoitus oli pitempi kuin hirsi, miltei kaksi metriä pitkä, ja se jatkui ruutuun 142/5001 asti, missä se loppui puukouruun. Kyseessä saattaa olla seinän pystylaudoitus. Kouru oli kaivettu laudoituksen päälle, ollen näin laudoitusta nuorempi.

Ruudussa 139/5001 oli halkaisijaltaan 28 senttiä leveä paalu, joka oli edellä mainitun hirren ja laudoituksen kanssa samassa linjassa. Ruuduissa 140-141/5001 olleen hirren itäpuolelta tuli paljon kuonaa, yksi upokkaan pohjakappale ja mahdollisesti 1600-luvulle ajoittuvan liitupiipun koppa. Ruudun 140/5000 länsiprofiilista pisti ulos itä-länsisuuntainen hirsi, jonka pohjoispuolella oli pohjois-eteläsuuntaisia lautoja. Samassa ruudussa oli pystyssä muutamia paaluja. Kaivausaluetta peitti tumma likamaa ja ruuduissa 140-141/5000 oli myös puusilppua.

Viidennessä kerroksessa alue kaivettiin pohjaan saakka. Ruudussa 139/5001 ollut paalu osoittautui tylppäkärkiseksi. Löytöinä saatiin talteen jonkin verran kuonaa.

Kaivausalue 5

Alueelta poistettiin aluksi konekaivuun jäljiltä likamaakerros, jonka alta paljastui ruutujen 113/4998-4999 välistä kiveys (kartta 25). Kivien halkaisija vaihteli 0,2-0,5 metrin välillä. Aluetta peitti pääasiassa tumma likamaa. Ruudun 113/4998 pohjoisreunassa oli hiekka-alue ja luoteiskulmassa moderni kuoppa, joka ulottui alla oleviin hiiltyneisiin puihin saakka. Löytöinä saatiin lasi- ja fajanssiastioiden kappaleita, nauvoja ja luita.

Toisessa kaivauskerroksessa poistettiin kiveys sekä likamaa ja paljastettiin hiiltyneet hirret (kartta 26). Puut olivat miltei pohjois-eteläsuuntaiset. Ruudun 113/4998 koilliskulmassa oli hirsien päiden alla itä-länsisuuntainen hirsi. Hirret olivat pinnaltaan pyöreitä.

Kolmannessa kerroksessa hirret poistettiin ja niiden alla oli osittain punaiseksi palanut. Löydötön hiilen ja noen sekainen hiekkakerros.

ALUSTAVAT TULKINNAT PURRAN TONTIN KAIVAUKSISTA

Alkukesän kaivausalueista ensimmäiseltä tutkittiin loivareunainen kuoppajäännös, jonka pohjalla on mahdollisesti ollut neliskulmaisen rakennelman jäänteet. Tällaiseksi on tulkittava etenkin kuopan pohjalla olleet pohjois-eteläsuuntaiset ja eteläreunalla olleet itä-länsisuuntaiset hiiltyneet hirret. Kuoppa oli täynnä hiilensekaista likamaata, josta saatiin löytöinä pääasiassa vain rautakuonaa. Kaivausten kuluessa kuonan määräksi arvioitiin noin 100 kiloa.

Hiilen ja kuonan sekainen kuoppa jäi alustavan tulkinnan mukaan pois käytöstä 1600-luvun lopussa tai aivan 1700-luvun alussa, koska ylemmästä kerroksesta löytyi 1720-luvulle ajoittuva kuparikolikko. Tätä ajoitusta tukee myös se, että syyskesän kaivausalueelta löytyi kuonaa vain 1720-lukua vanhemmista kerroksista. Kuoppa oli käyttönsä jälkeen täytetty hiilen ja kuonan sekaisella maalla sekä sen eteläosa kivillä ja tiilimurskalla. Eteläosan päälle ja kuoppaa täyttäneiden isojen kivien ympärille koottiin tällöin ovaalin muotoinen tiili- ja kivirakennelma. Tämän rakennelman länsipuolella oli suurehkoja kiviä ja alustava teoria on, että kivet ja ovaali rakennelma liittyvät 1720-luvulla tai sen jälkeen pystytetyn rakennuksen perustuksiin.

Kuonan suurehko määrä voi viitata siihen, että paikalla on sijainnut rautahytti. Toinen vaihtoehto on, että tontilla on sijainnut paja, jolloin kuona on ahjokuonaa. Kuonan ja hiilen täyttämä kuoppajäännös, jossa oli hiiltyneen hirsirakennelman jäänteet, voisi viitata edelliseen tulkintavaihtoehtoon. Tiilet, joilla kuoppajäännös oli osittain täytetty, ja hiiltyneet puut voisivat mahdollisesti olla rautahyttin jäännökset. Kuoppajäännöksellä voi olla muitakin selityksiä. Se on esimerkiksi voinut olla miilukuoppa, jossa on valmistettu pajan ahjossa käytettyjä hiiliä.

Kaivausalue 3:sta ja loppukesän kaivauksilla löytyneet hiiltyneet hirret ovat arvoituksellinen jäännös. Hirsien alla ollut puhdas ja punaiseksi palanut hiekka osoittaa, että ne olivat palaneet

paikallaan. Osassa hirsien päissä oli veistojälkiä ja voi olla mahdollista, että puut ovat olleet palaneen rakennuksen seinähirsiä ja veistojäljet salvoksen leikkauksia. Tällöin on mahdollista, että seinät kaatuivat palon aikana rakennuksen sivuille, eivätkä esimerkiksi romahtaneet kasaan, ja polttaneet alla olevan hiekan. Tähän tulkintaan sopisi myös se, että alkukesällä esille kaivettujen hirsien alapuolella oli hirsiiin nähden poikittain puu, joka voisi olla seinän ulkopuolinen sidepuu. Tällaisten sidepuiden jättämiä paalunreikiä löytyi alkukesästä YIT:n tontin kaivauksissa.

Toinen tulkintavaihtoehto on, että hiiltyneet hirret ovat yksinkertaisesti kasa rakennustarpeita, joka on palanut paikalleen. Tällöin kasan alla ollut poikittainen puu olisi niska, joka esti hirsiiä koskemasta suoraan maahan. Voisi tietysti olettaa, että tässä tapauksessa hirsiiä olisi ollut enemmän päällekkäin, mutta voi olla, että palanut ja hiiltynyt kasa on päällimmäisiltä osiltaan purettu ja tasoitettu jälleen rakentamisen yhteydessä. Tämä selittäisi sen, miksi hiiltyneitä puita ei ollut enempää päällekkäin.

Hiiltyneiden puiden ajoitus on hieman epäselvä. Puiden päällä olleen maakerrosprofiilin perusteella voidaan alustavasti sanoa, että hirsien yläpuolella oli ainakin kaksi palokerrosta. Mikäli hirret ovat palaneet kaupungin palojen yhteydessä, voisi palokerrosten perusteella ajoittaa ne 1600-luvun lopulle.

Hirsien pohjoispuolella sijainnut viemärikoulu on hiiltyneiden puiden kanssa samanikäinen tai niitä nuorempi. Jälkimmäinen vaihtoehto on ehkä todennäköisempi, vaikka koulu tuskin ajoittuu 1700-luvun ensimmäistä puoliskoa nuoremaksi.

Päärakennuksen ja autotallin väliseltä kaivausalueelta löytyneet, osittain hiiltyneet laudat ja hirret liittyvät paikalla olleeseen rakennukseen. Onko kyseessä sama rakennus, johon aikaisemmin käsitellyt hiiltyneet hirret liittyivät, on epäselvää. Vaikuttaisi kuitenkin, että näin ei ole. Rakennuksen koosta ei voida sanoa mitään. Samasta kerroksesta löydetyn kupariäyrin perusteella rakennus ajoittuisi 1720-luvulle ja/tai sen jälkeiseen aikaan.

Loppukesän kaivausalueelta 4 löydettyä rakennusten jäänteet ovat hieman hankalasti tulkittavissa. Paikalla on mahdollisesti ollut kolme erillistä rakennusta. Vanhinta rakennuskantaa edustavat alimmasta kerroksesta löytyneet paalun jäänteet ja pohjois-eteläsuuntainen hirsi, jonka sivulla oli pystylaudoitus. Kyseessä on mahdollisesti ollut kevyt, lautaseinäinen rakennus, jonka rakenteissa on käytetty myös paaluja. Rakennus ajoittuu 1600-luvulle. Löytynyt upokkaan pohjakappale ja kuona viittaavat pajarakennukseen.

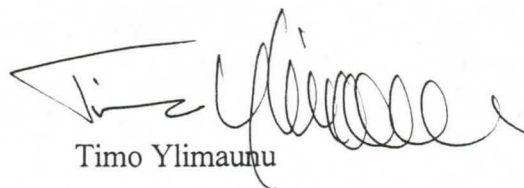
Seuraavaksi paikalle on rakennettu puinen avoviemäri, jonka jäänteet löytyivät edellisen rakennuksen pohjoispuolelta. Kouru on selvästi kaivettu osittain edellä mainitun rakennuksen/rakennelman päälle, minkä perusteella se on tehty myöhemmin kuin kyseinen rakennelma. Tällöin vesikouru ajoittunee 1600-luvun lopulle tai 1700-luvun alkupuolelle.

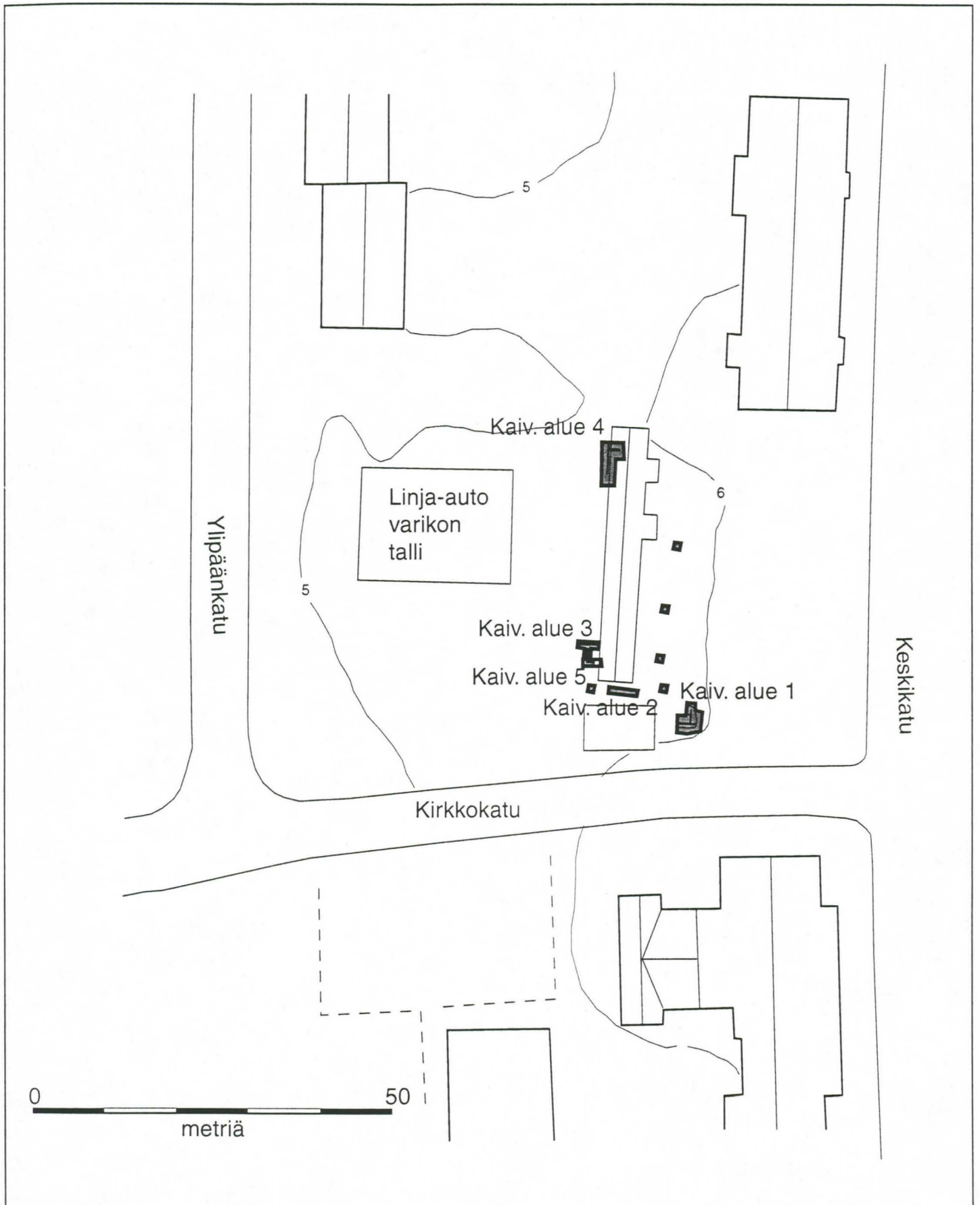
Korun päälle on tämän jälkeen rakennettu useamman huonetilan käsittänyt, todennäköisesti jyrkkänokkasalvosrakenteinen rakennus. On todennäköistä, että kaivaustasossa kolme esille tullut kiveys liittyy tämän rakennuksen perustuksiin. Mikäli näin on, on rakennuksen alusta osittain peitetty tai tasoitettu kiveyksellä. Samassa tasossa esillä ollut pohjois-eteläsuuntainen pyöreäpintainen hirsi on tulkittava väliseinän perushirreksi tai lattian niskapuuksi. Kaivausalueen pohjoisosan itä-länsisuuntaiset hirret ovat mahdollisesti olleet osa rakennuksen ulkoseinää. Tähän tulkintaan on kuitenkin suhtauduttava varovasti, koska kaivausalueen pohjoisosassa havaittiin myös puurakenteita. Salvosnurkkarakenne voi siten liittyä myös rakennuksen sisällä olleeseen nurkkaan. Kyseessä lienee ollut asuinrakennus, joka alustavan tulkinnan mukaan ajoittuu 1600-luvun lopulta 1700-luvun ensimmäiselle puoliskolle, mahdollisesti isonvihan jälkeiseen aikaan.

Tasoissa yksi ja kaksi olleet lautalattian ja puiden jäänteet edustavat nuorempaa rakennusvaihetta, joka ajoittunee 1700-luvun jälkipuoliskolle. Voi olla, että lattia liittyy jo aikaisemmin käsiteltyyn useampihuoneiseen rakennukseen. Rakennusjäänteet olivat pahoin vaurioituneita ja kerrokset epäselviä, joten tulkinta on kuitenkin jätettävä tässä vaiheessa avoimeksi. Löydetyt rahat tukevat kerroksen ajoittamista 1700-luvun puoliväliin tai jälkimmäiselle puoliskolle.

Purran tontin kaivausten perusteella Tornion vanhan kaupungin pohjoisosan kulttuurikerrokset eivät ole niin paksuja kuin eteläosien kulttuurikerrokset, missä niiden paksuus ylitti YIT:n ja Keskikatu 13 -tonttien tutkimusten perusteella jopa kaksi metriä. Kulttuurikerros oli paksuudeltaan enemmänkin kaupungin keskustan, Aspion tontin tutkimuksissa tavatun kulttuurikerroksen paksuinen. Vaikuttaa siltä, että kaupungin historian aikana on maata kasattu enemmän kaupungin eteläosaan. Tämä maakerrosten paksuus selittänee sen, miten kaupungin eteläisten osien 1600- ja 1700-lukujen rakennusten jäänteet ovat olleet niin hyvin säilyneitä, kuin mitä ne olivat YIT:n ja Keskikatu 13 -tonteilla. On kuitenkin huomattava, että Purran tontin jäänteet olivat miltei yhtä hyvin säilyneitä

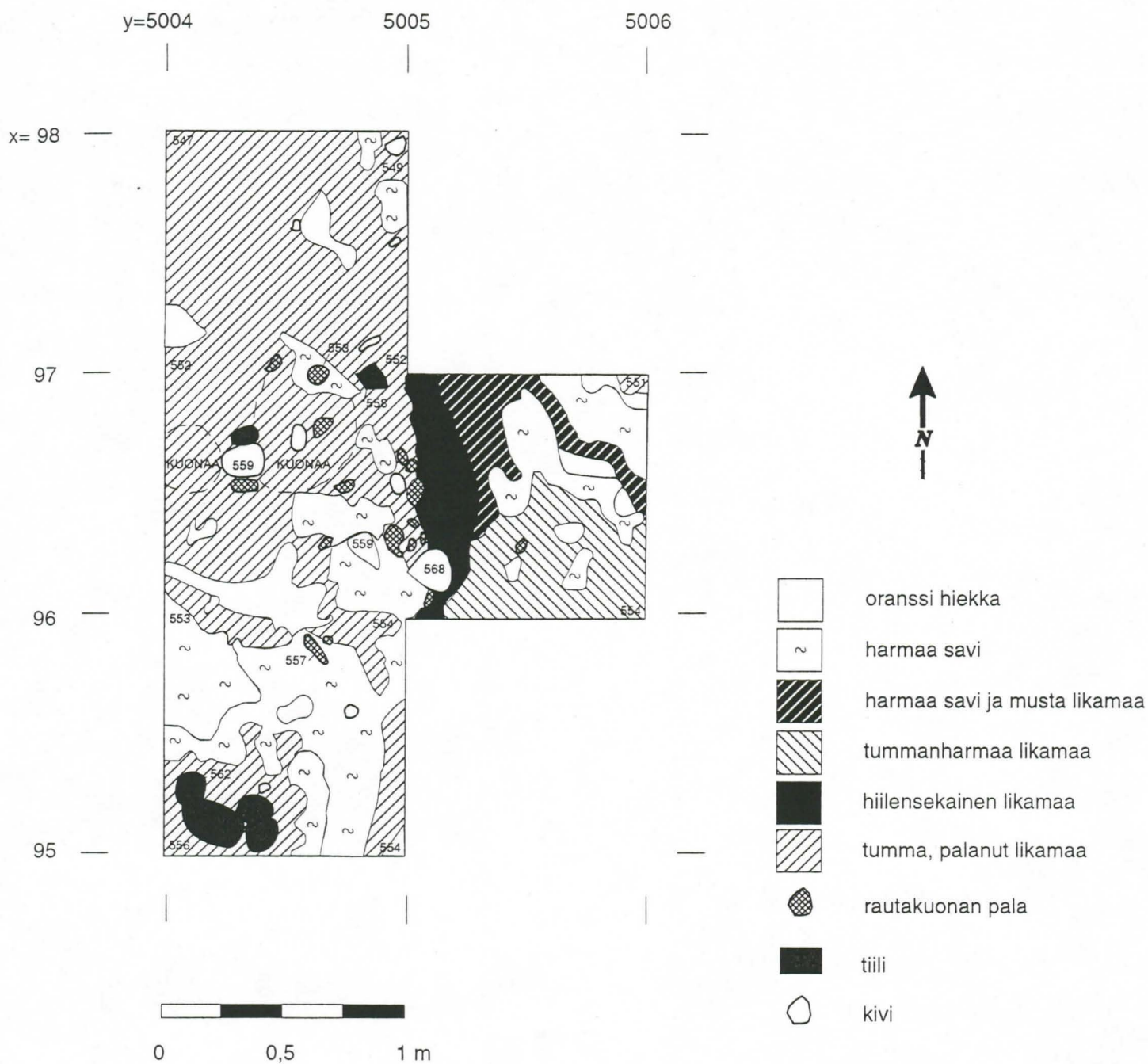
Oulussa 31.01.2001

Timo Ylimaunu

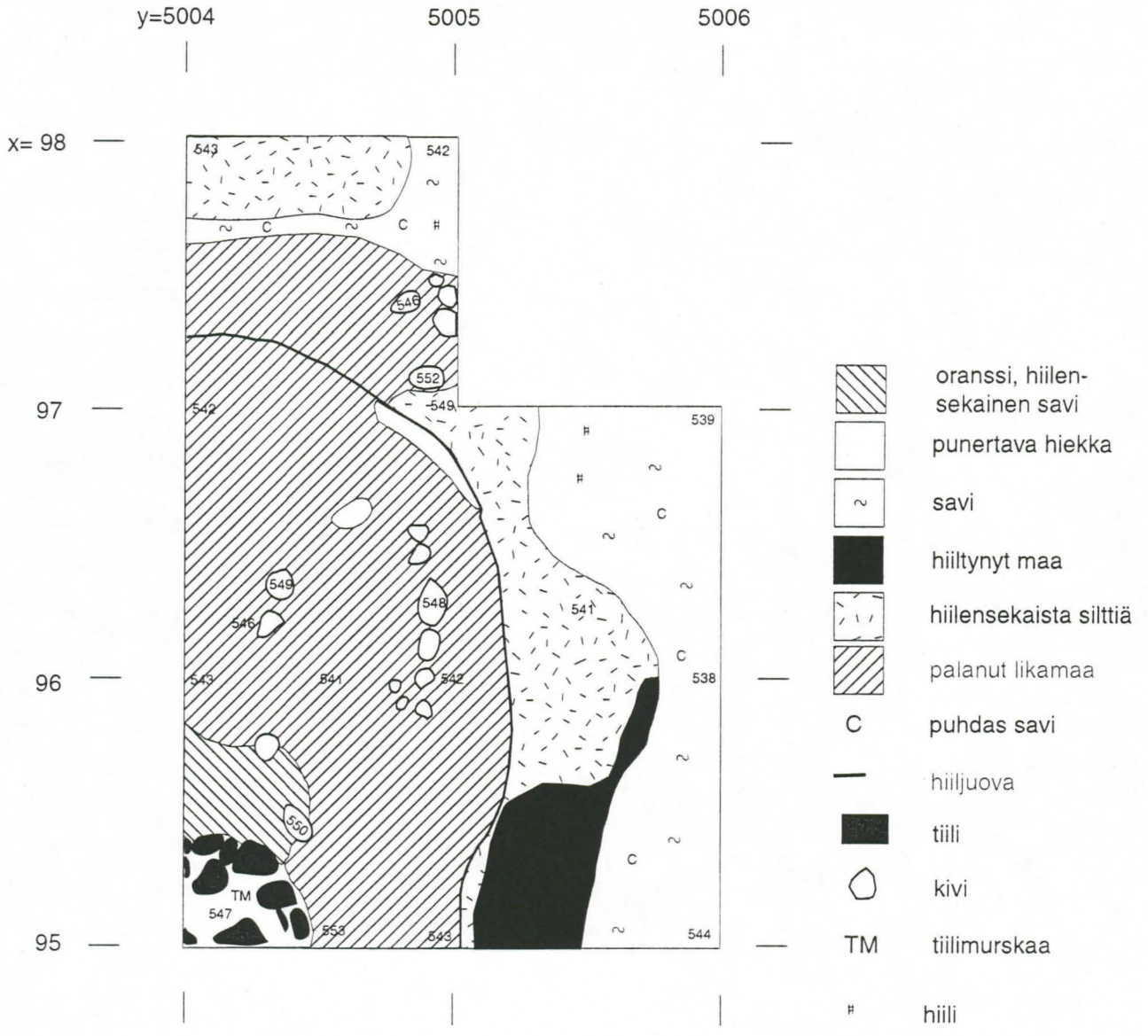

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Yleiskartta Ahon ja Purran tontti</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Alakärppä, E. Ojanlatava T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 1</p>

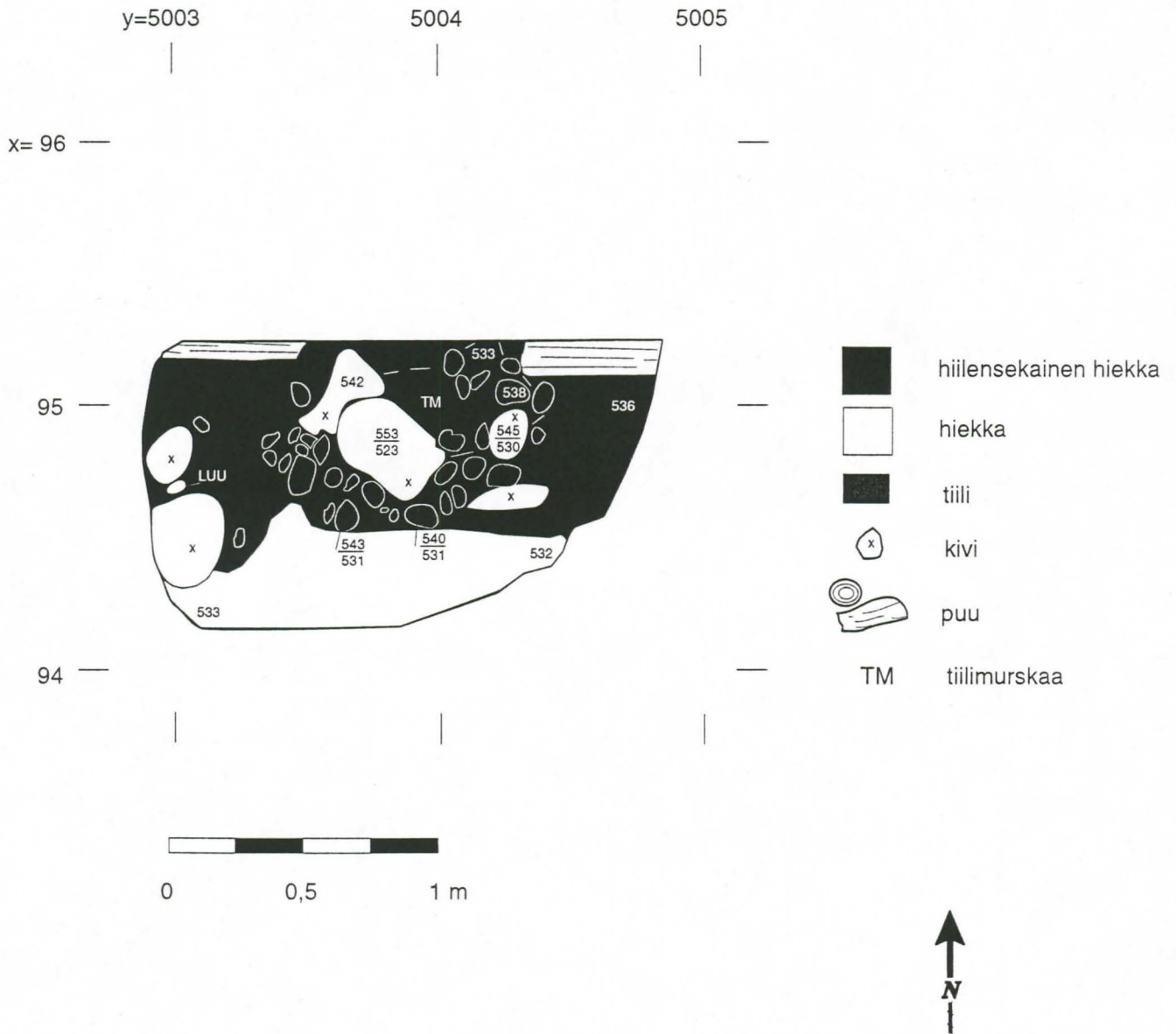
<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 1, taso 2</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p> <p>E. Ojanlatva</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p> <p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 2</p>

TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999		Tasokartta Kaivausalue 1, taso3	
MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva S. Sala		TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO	
		KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211	Kartta 3

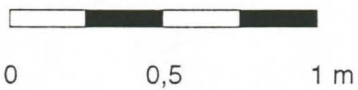
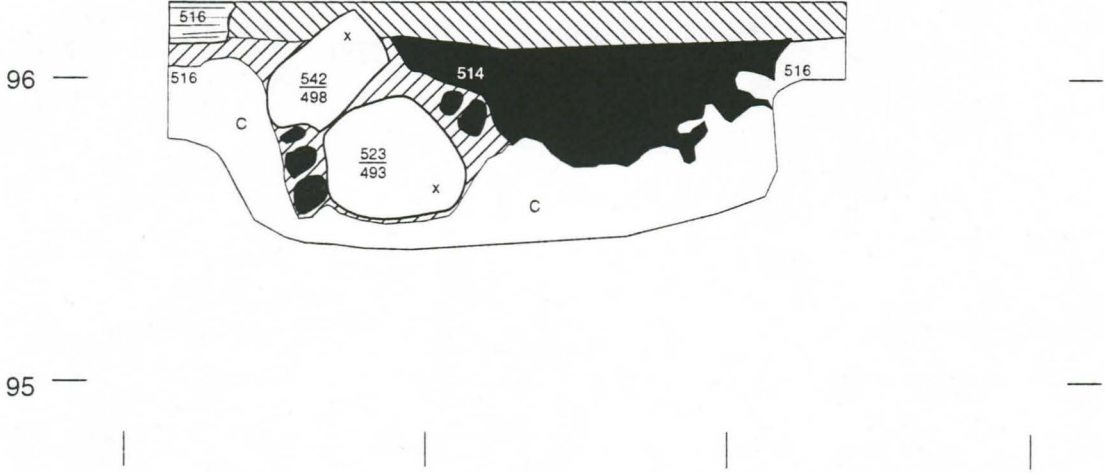
<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 1, tason 3 kiveys</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	
<p>E. Ojanlatva</p>	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P.016-43211</p>	<p>Kartta 4</p>

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 1, taso 4</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	
<p>E. Ojanlatva</p>	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 5</p>

y=5003 5004 5005 5006

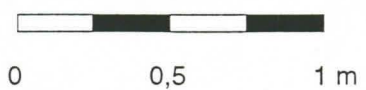
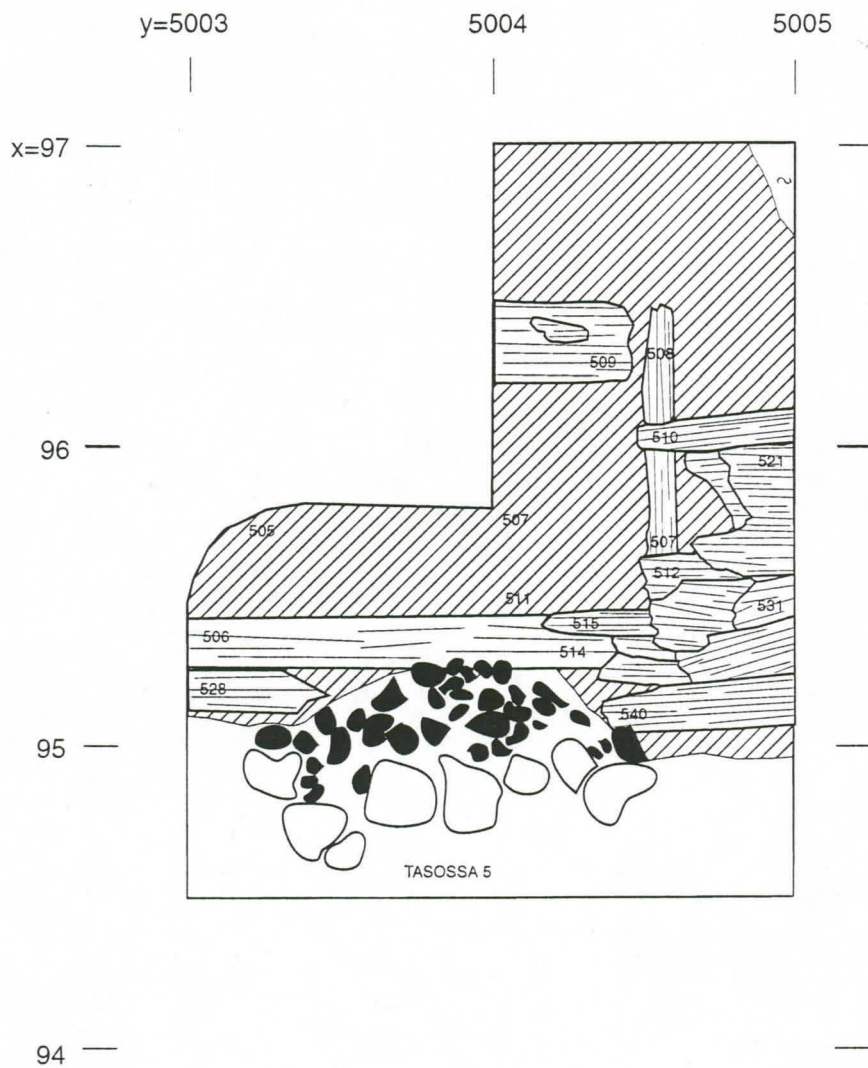
x= 97 —————

- hiilensekainen hiekka
- hiilen sekainen likamaa
- laastin ja tiilen sekainen likamaa
- puhdas hiekka
- tiili
- kivi
- puu

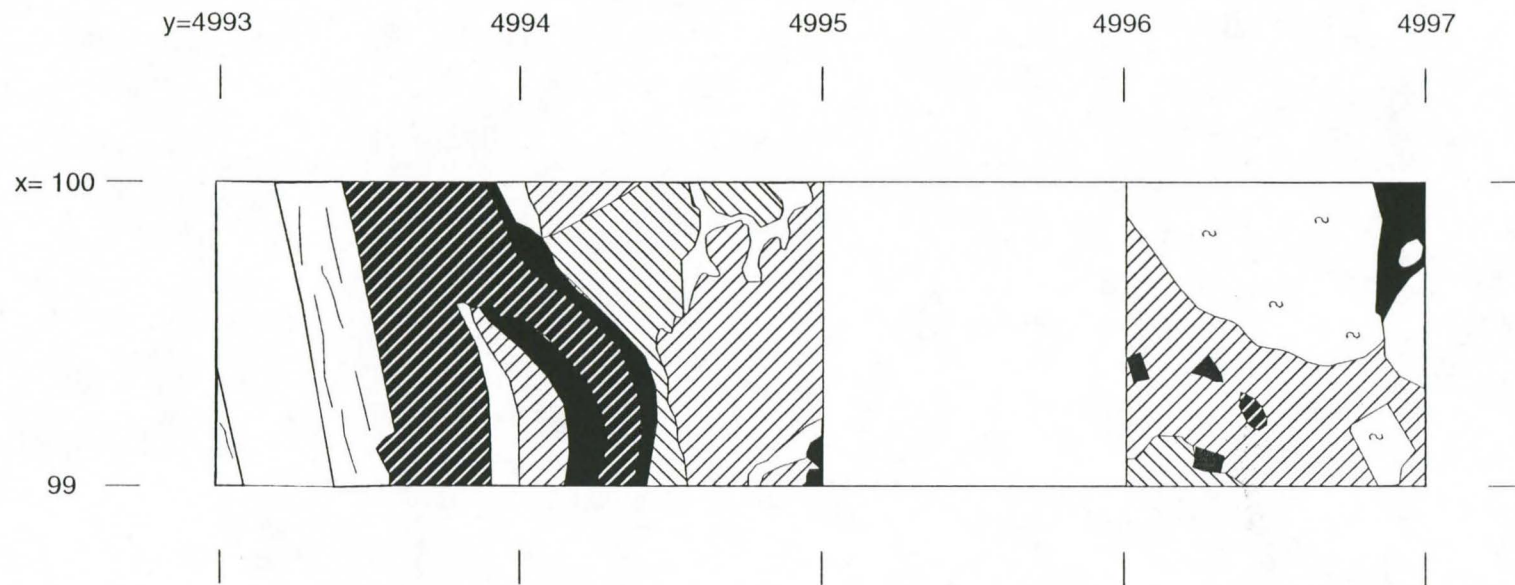

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 1, taso 5</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	
<p>E. Ojanlatva</p>	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 6</p>

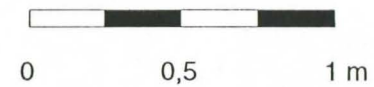

- hiesu
- hiilensekainen likamaa
- tiili
- hiiltynyt puu
- kivi

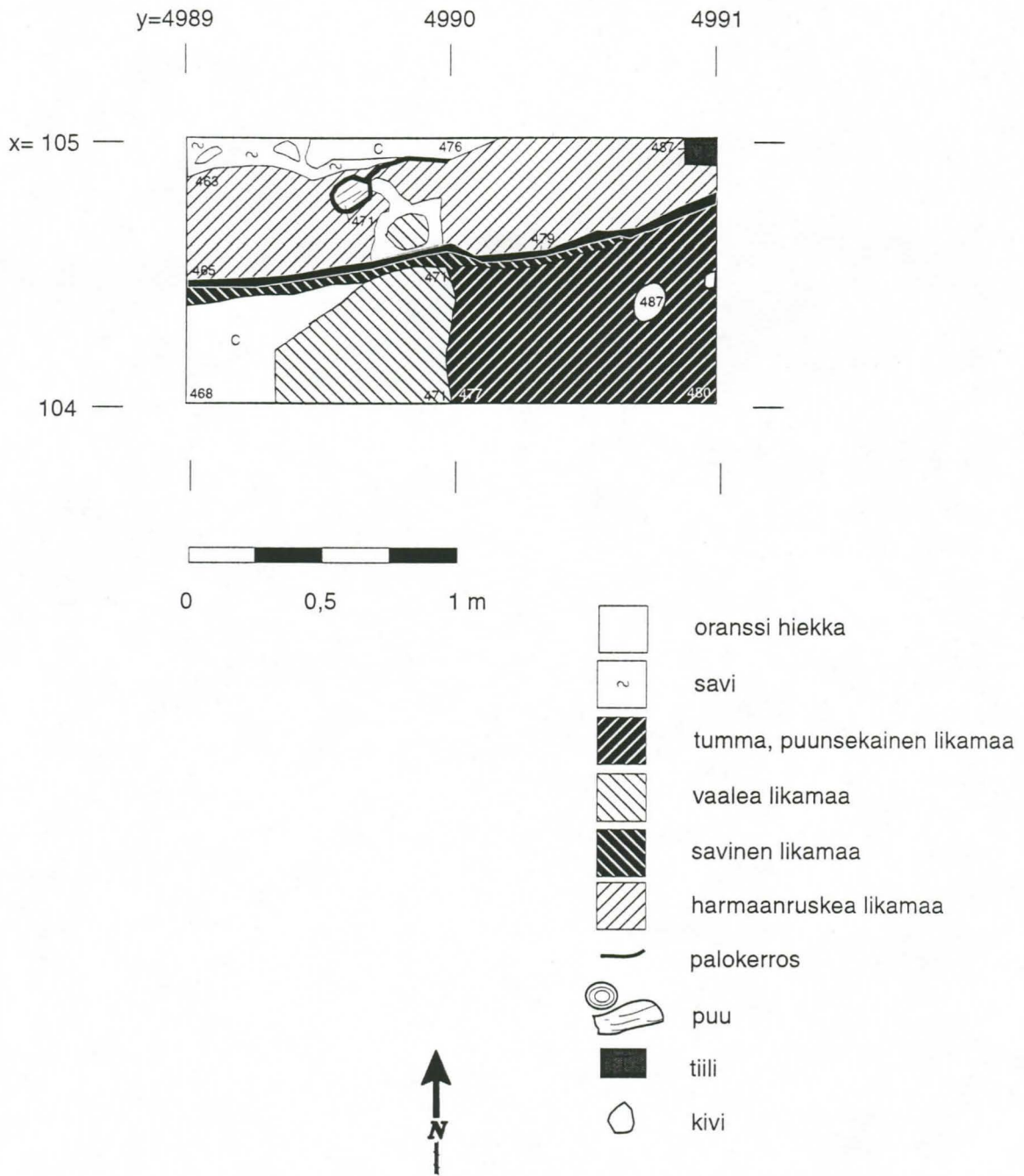
<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 1, taso 6</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	
<p>E. Ojanlatva</p>	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 7</p>

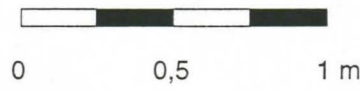
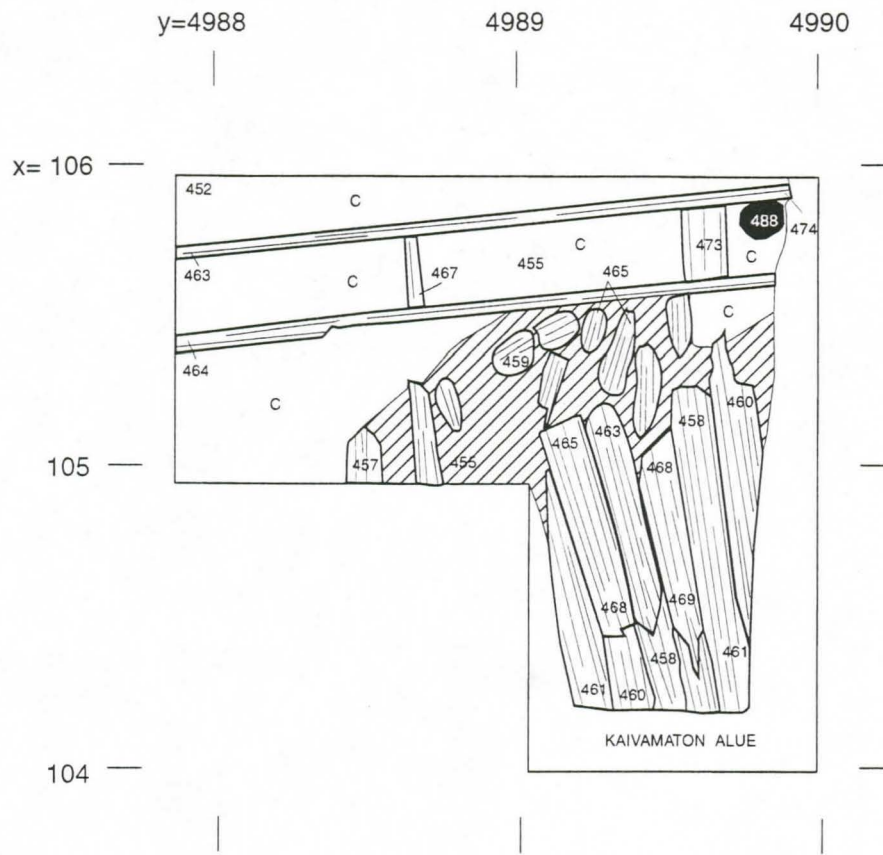
- laastinsekainen likamaa
- hiekka
- savi
- hiiltynyt maa
- hiilensekainen maa
- likamaa
- tiili
- kivi
- puu

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 2, taso 2</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva S. Sala</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 11</p>

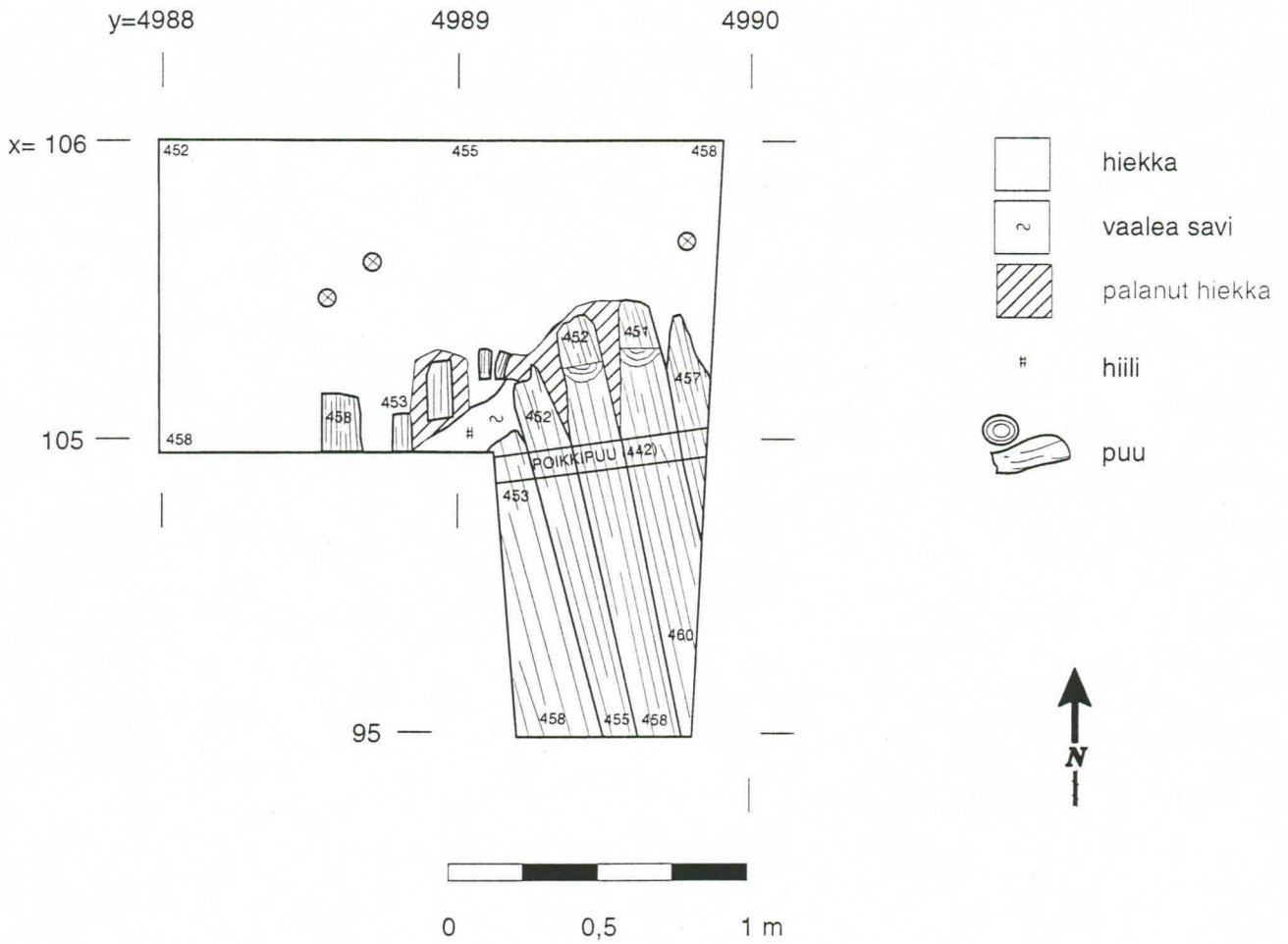

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 3, taso 1</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva S. Sala</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 12</p>

- palanut hiekka
- puhdas hiekka
- tiili
- puu

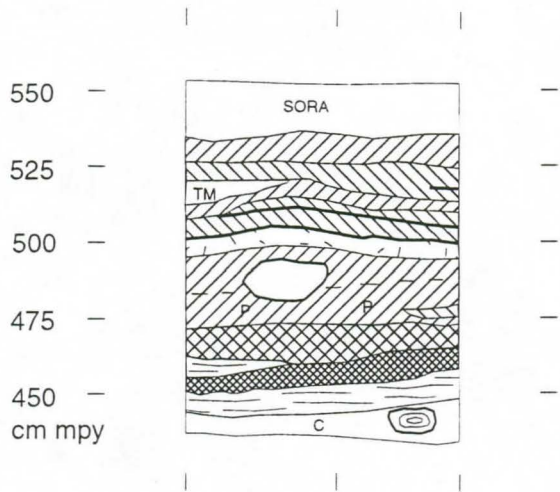
<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 3, taso 2</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p> <p>E. Ojanlatva</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p> <p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 13</p>

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 3, taso 3</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 14</p>

y=105
x=4990,80

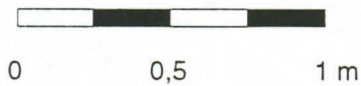
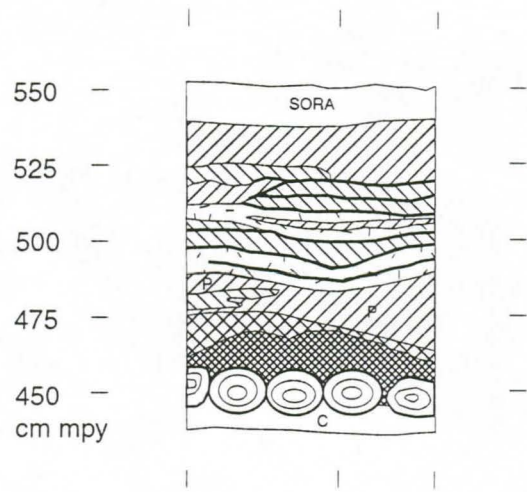
4990

y=104

x=4989,90

4989,10

- savinen likamaa
- tumma likamaa
- vaalea, hiilensekainen likamaa
- tumma, hiilensekainen likamaa
- vaaleanruskea likamaa
- C puhdas, punaiseksi palanut hiekka
- palokerros
- TM tiilimurskaa
- kivi
- puu
- P puusilppua

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Poikkileikkauskartta Kaivausalue 3</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	
<p>E. Ojanlatva</p>	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 15</p>

y=4990,80

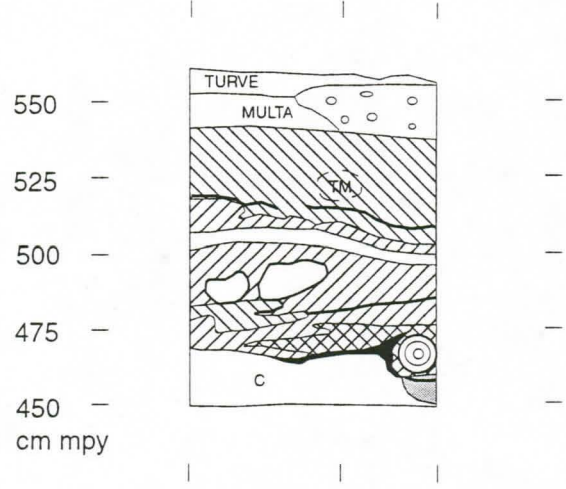
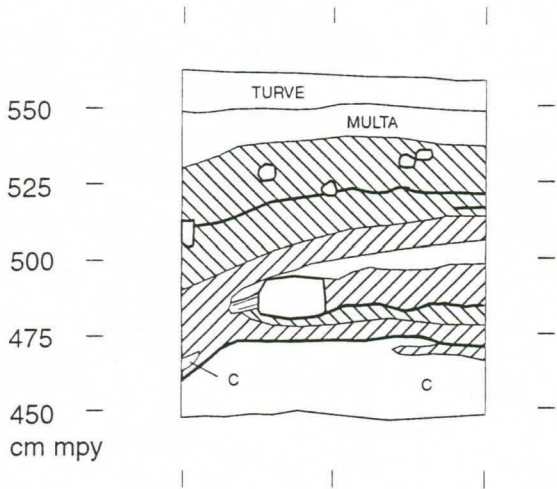
x=106

105

y=105

x=4990,80

4990,20

0 0,5 1 m

- savinen likamaa
- tumma likamaa
- vaalea, hiilensekainen likamaa
- sora
- hiekka
- palanut, puhdas hiekka
- puhdas hiekka
- palokerros
- tiilimurskaa
- kivi
- puu

TORNIO
Keskikatu
 Timo Ylimaunu 1999

Poikkileikkauskartta
Kaivausalue 3

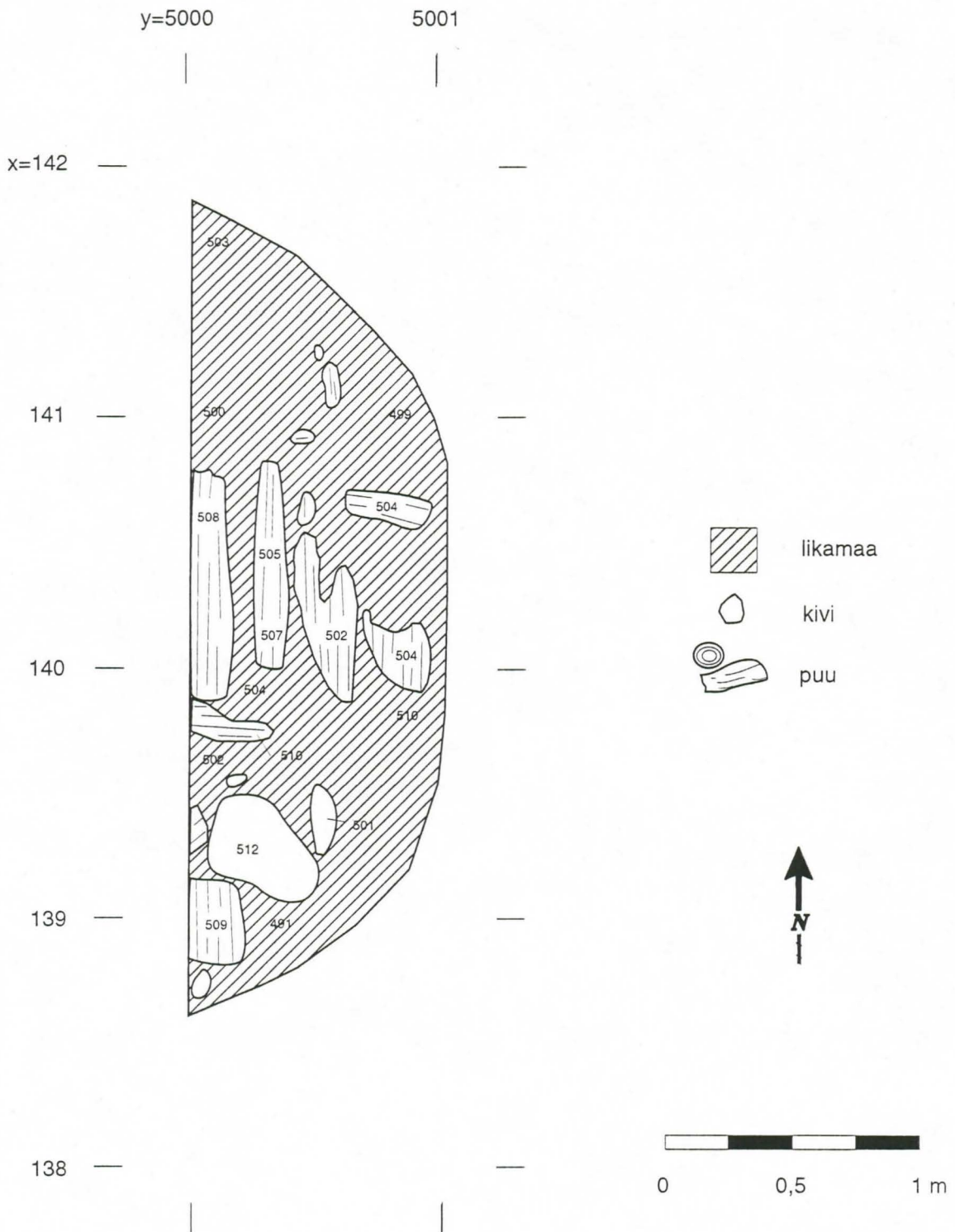
MITTAUSDOKUMENTOINTI

TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO

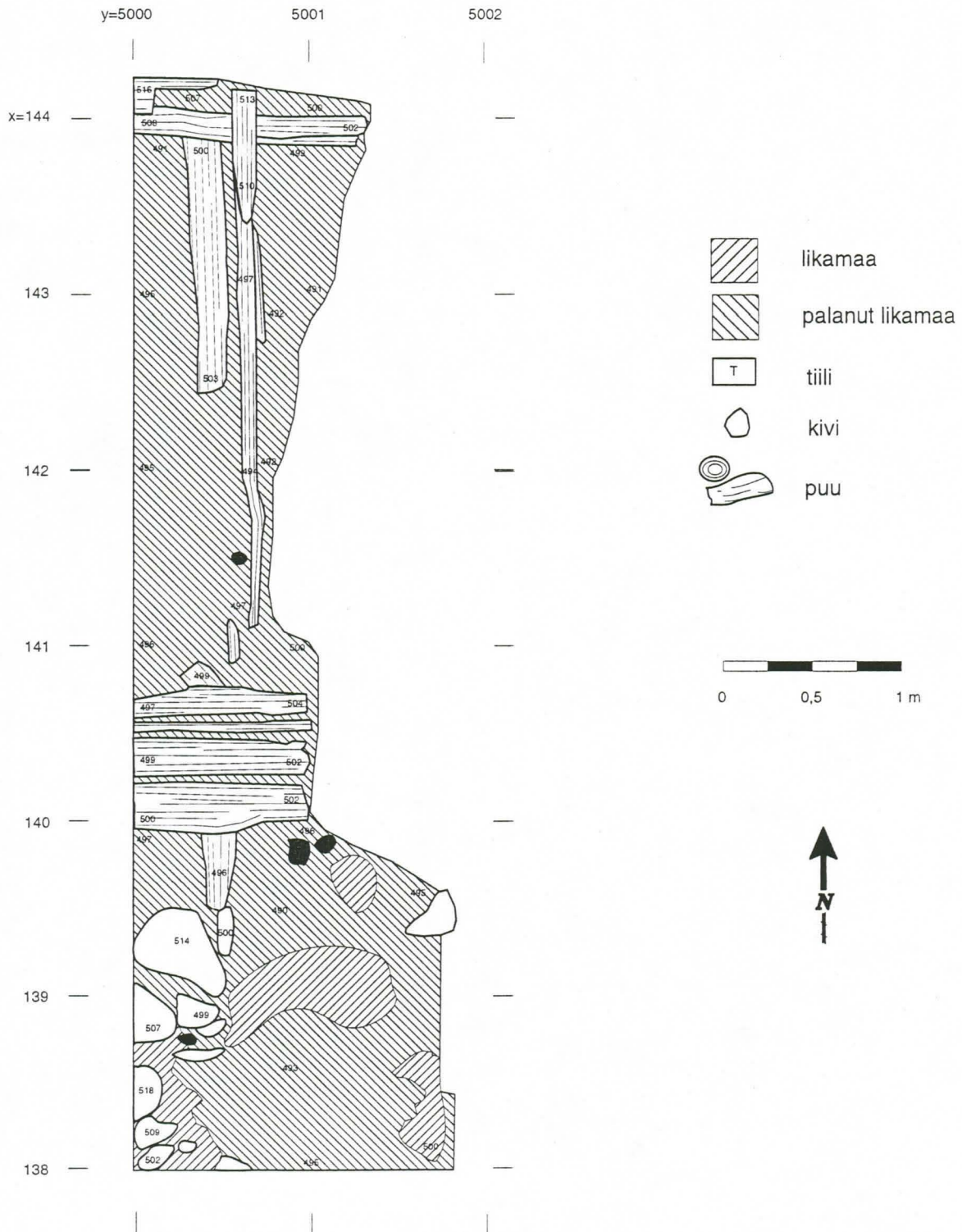
E. Ojanlatva

KESKIKATU 22
 95400 TORNIO
 P. 016-43211

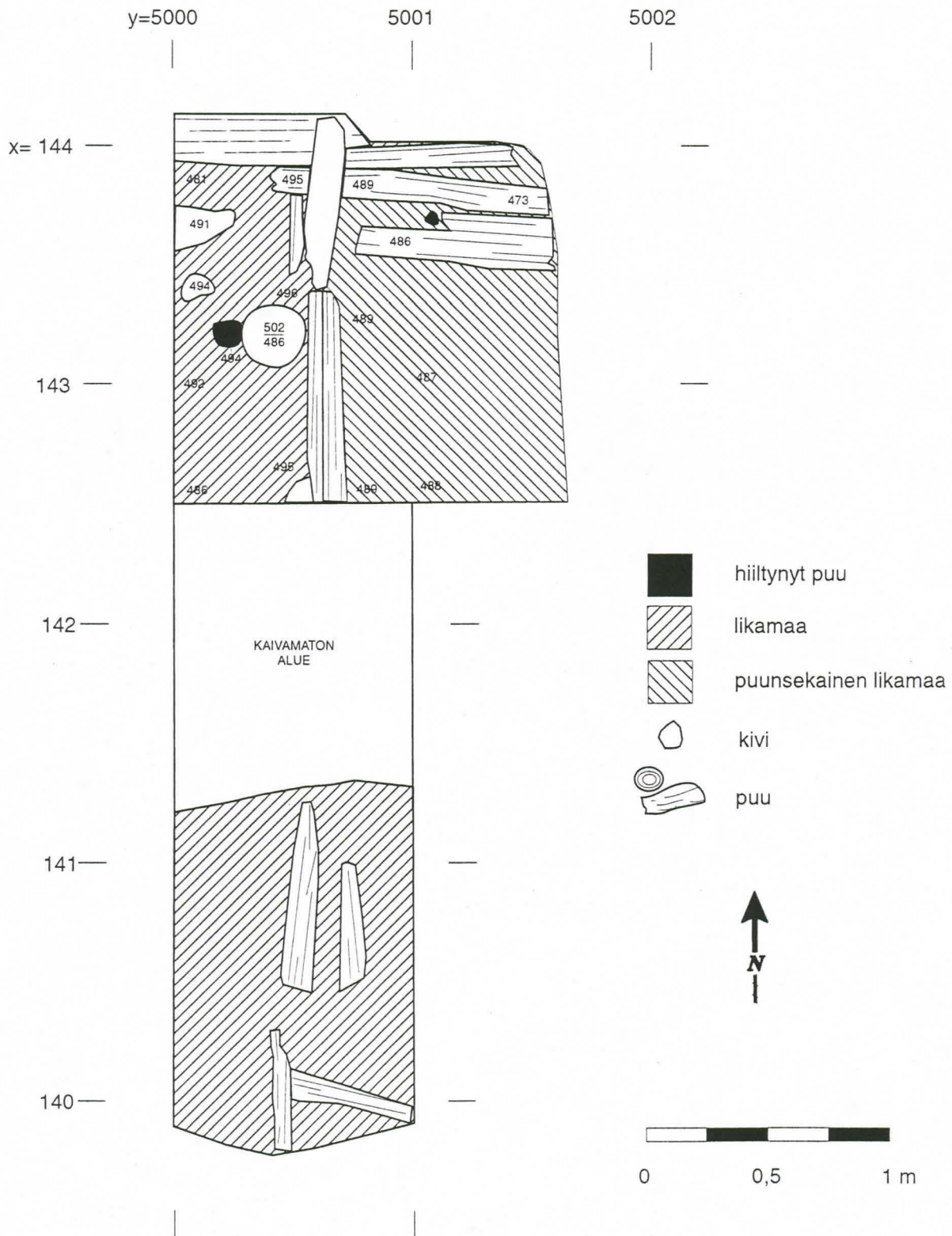
Kartta 16

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 4, taso 1</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Alakärppä E. Ojanlatva</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 17</p>

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 4, taso 2</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Alakärppä E. Ojanlatva</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 18</p>

TORNIO
Keskikatu
Timo Ylimaunu 1999

Tasokartta
Kaivausalue 4, taso 2,5

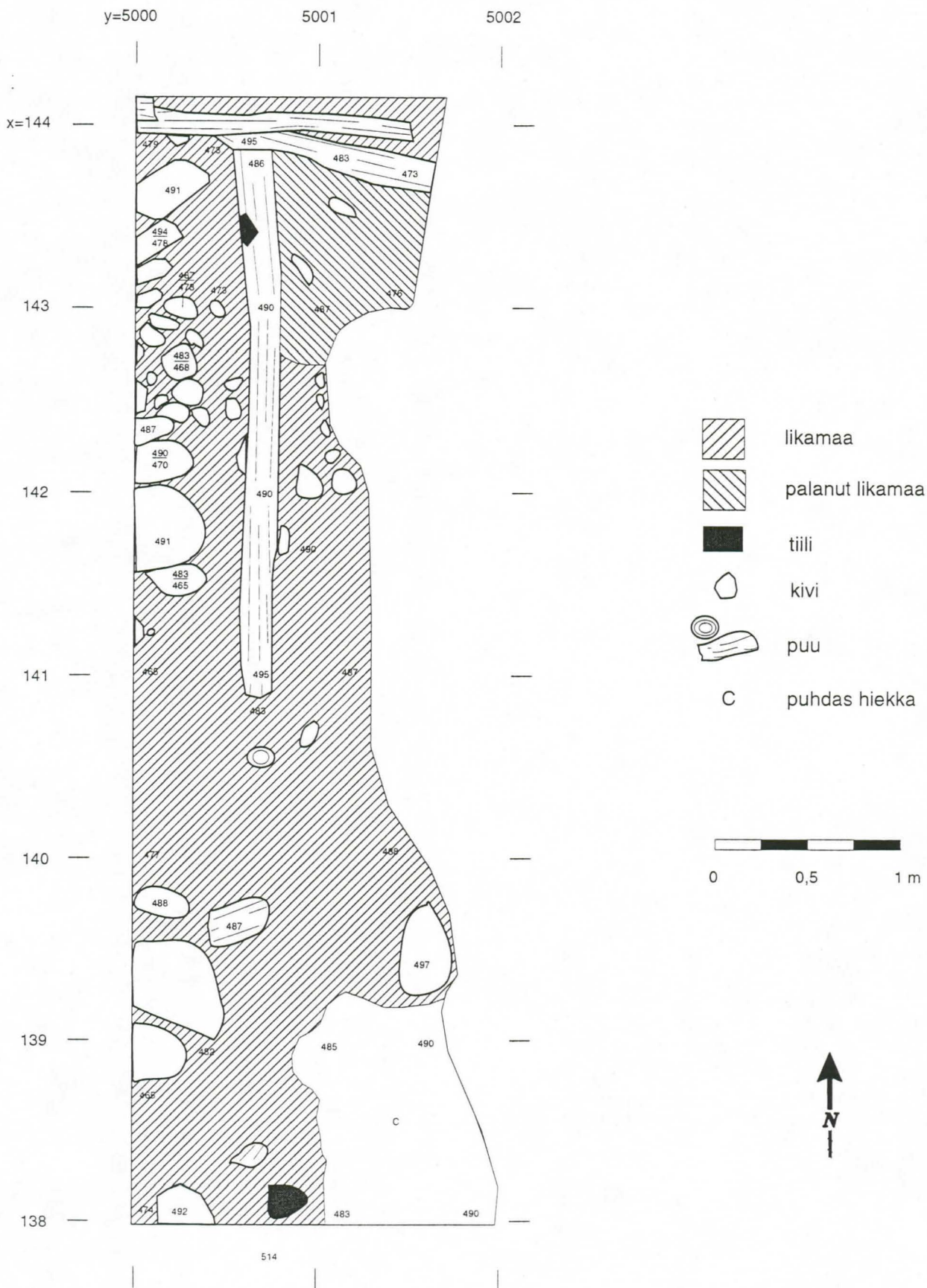
MITTAUSDOKUMENTOINTI

TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO

J. Alakärppä
E. Ojanlatva

KESKIKATU 22
95400 TORNIO
P. 016-43211

Kartta 19

TORNIO
Keskikatu
Timo Ylimaunu 1999

Tasokartta
Kaivausalue 4, taso 3

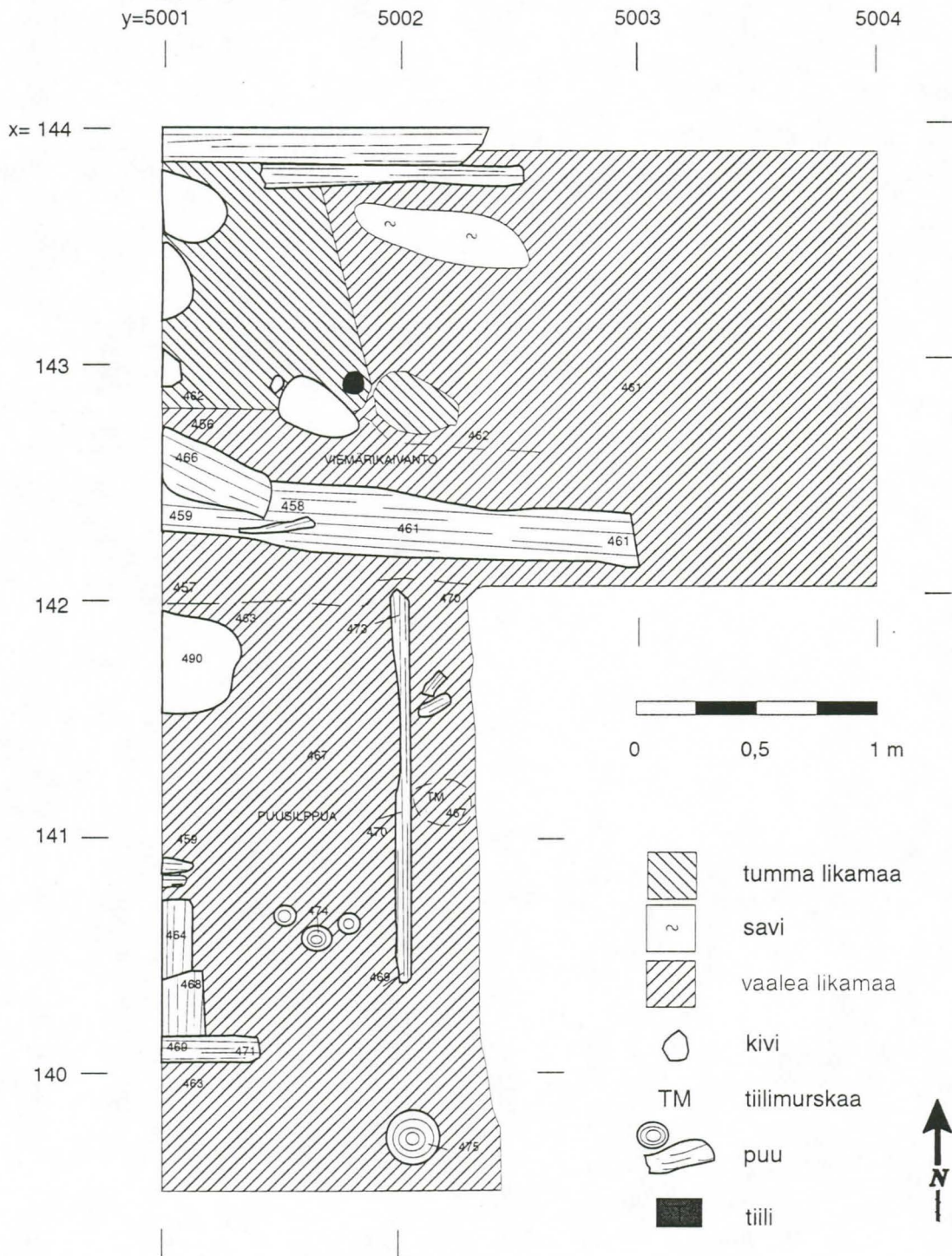
MITTAUSDOKUMENTOINTI

J. Alakärppä
E. Ojanlatva

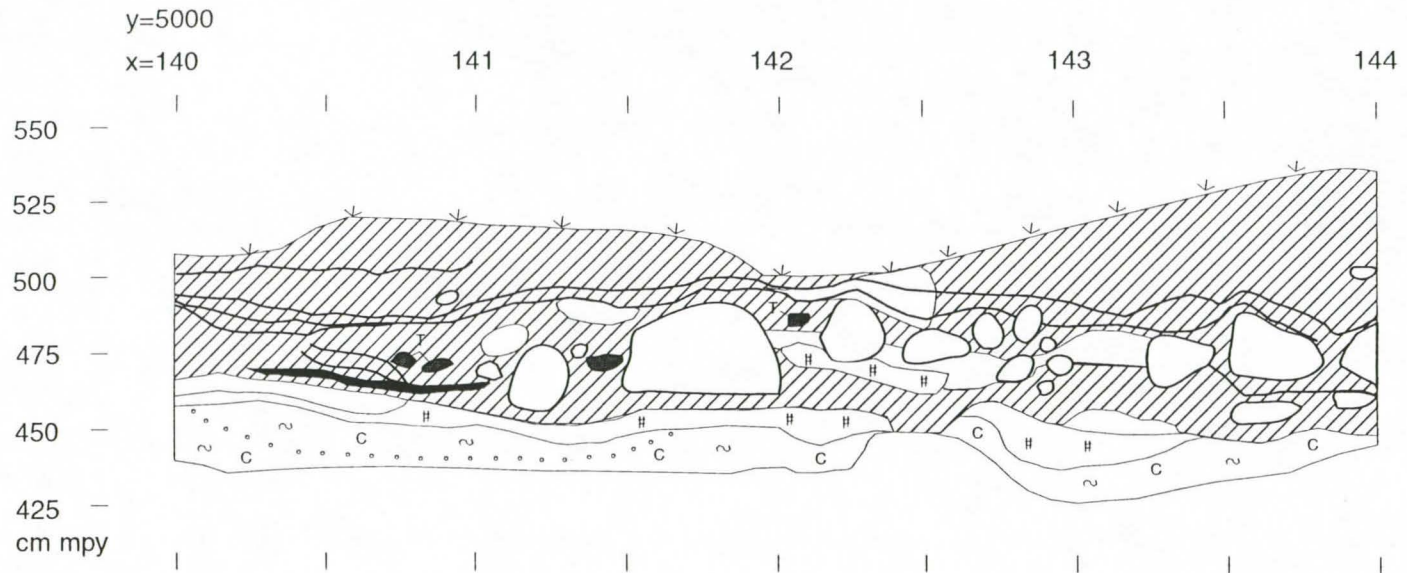
TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO

KESKIKATU 22
95400 TORNIO
P. 016-43211

Kartta 20

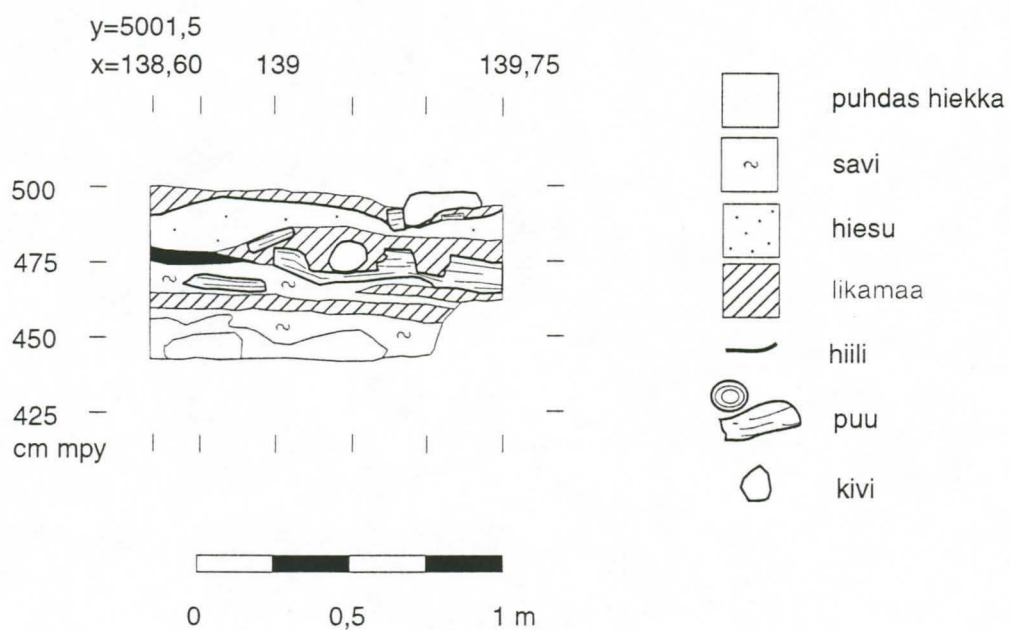

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 4, taso 5</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Alakärppä E. Ojanlatva</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 22</p>

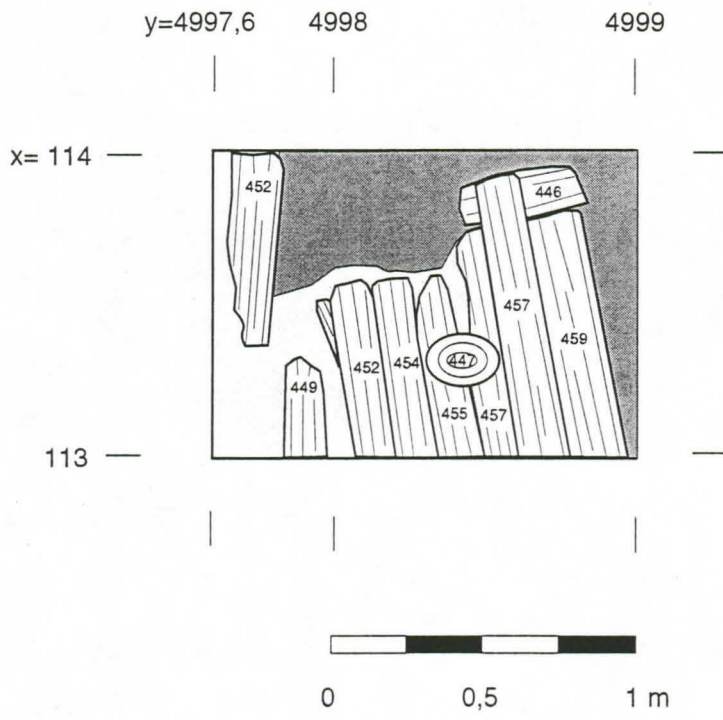

- palanut hiekka
- 2 savi
- likamaa
- # hiilikerros
- puusilppunauha
- tiili
- kivi
- C puhdas hieta

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Poikkileikkauskartta Kaivausalue 4, länsiprofiili</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Alakärppä, E. Ojanlatva, T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO</p>	
	<p>KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 23</p>

<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Poikkileikkauskartta Kaivausalue 4</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 24</p>

- puu
- punaiseksi palanut hiekka
- nokinen hiekka

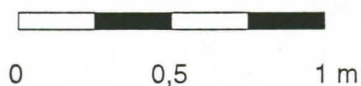
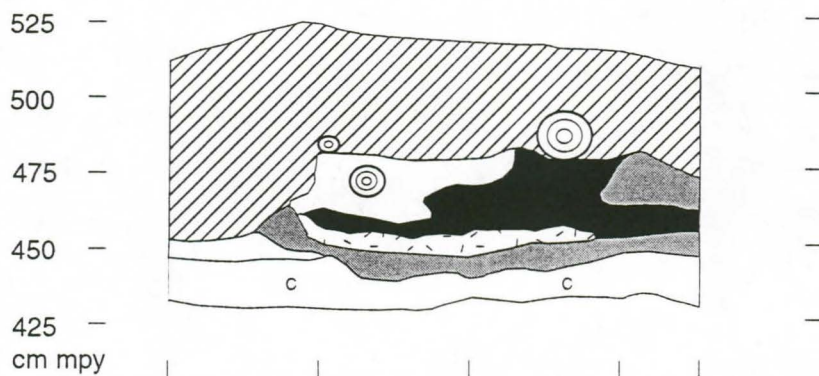
<p>TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999</p>	<p>Tasokartta Kaivausalue 5, taso 3</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI E. Ojanlatva T. Ylimaunu</p>	<p>TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211</p>	<p>Kartta 26</p>

y=4997,5

x=113

114

114,75

- hiekkä
- punainen, palanut hiekkä
- harmaa, palanut hiekkä
- liikamaa
- hiili
- puu
- C** puhdas saven ja hiekan sekainen kerros

TORNIO Keskikatu Timo Ylimaunu 1999	Poikkileikkauskartta Kaivausalue 5, itäprofiili	
MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Alakärppä E. Ojanlatva	TORNIONLAAKSON MAAKUNTAMUSEO	
	KESKIKATU 22 95400 TORNIO P. 016-43211	Kartta 27